

Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi * 2025 * Cilt: 29 * Sayı: 2 * (354-385)
EŞLER ARASI İLİŞKİ SORUNLARININ İNCELENMESİ:
BOŞANMIŞ BİREYLER ÖRNEKLEMİ
AN ANALYSIS OF RELATIONSHIP PROBLEMS BETWEEN SPOUSES:
A SAMPLE OF DIVORCED INDIVIDUALS

Umut Muhammed Kaymakcı *

Gamze Özbayrak **

Ömer Miraç Yaman ***

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 01.08.2024
Kabul Tarihi: 28.08.2024

Doi:
10.20296/tsadergisi.1526768

Anahtar Sözcükler:

İlişki Sorunları
Evlilik
Boşanma
Çift Sorunları

ÖZET

21. yüzyılın ilk çeyreğinde kaba boşanma oranlarının artışı hem ulusal hem de uluslararası yayınlarda gözlemlenmektedir. Boşanma oranlarının neredeyse istikrarlı bir ivme ile artışı eşlerin evlilik sürecinde tecrübe ettikleri ilişki problemlerinin anlaşılması gerektiğine işaret etmektedir. Bu gereklilikten hareketle araştırmada, boşanmış bireylerin evlilik süreçlerinde tecrübe ettikleri ilişki sorunlarının anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılarak, en az bir yıl evli kalmış ve boşanmış 8 erkek ile 10 kadın olmak üzere toplam 18 birey ile derinlemesine mülakatlar yapılmış ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Veriler sonucunda katılımcıların yaşadıkları sorunların maddi ve manevi destek yoksunluğunu, ilgi-değer görmemeyi ve kronik huzursuzluk yaşamayı içeren duygusal ilişki sorunları, iletişim kuramamaktan ve sağlıklı iletişim örüntülerinden oluşan iletişim sorunları, çocuk etrafında şekillenen sorunlar, sorumlulukların yerine getirilmemesi, diğer kişilerin ilişkiye müdahalesi, fiziksel ve psikolojik olmak üzere şiddet ve aldatılmış olmak olduğu tespit edilmiştir. Literatürde bu problemler çoğunlukla tekil faktörler ve boşanma sebebi olarak ele alınırken, bu araştırma boşanmış bireylerin evlilik sürecindeki olumsuz tecrübelerini toplu olarak odağın alarak literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırma bulguları, yaşanan sorunların evlilik kalitesine zarar verdiğini ve boşanma ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bulguların aile ve çift terapileri ile aile danışmanlığı süreçlerine katkı sağlaması umulmaktadır.

Article Information

Submission: 01.08.2024
Acceptance: 28.08.2024

Doi:
10.20296/tsadergisi.1526768

Key Words:

Relationship Problems
Divorce
Marriage
Couple Problems

ABSTRACT

In the first quarter of the 21st century, the increase in the rough rates of divorce has been observed in both national and international publications. The increase in divorce rates with an almost steady acceleration points to the need to understand the relationship problems experienced by spouses during the marriage. Based on this necessity, this study aims to understand the relationship problems experienced by divorced individuals during the marriage. In parallel with this purpose of the study, qualitative research method was preferred, and in-depth interviews and observation technique were conducted with 18 individuals, 8 men and 10 women, who were married for at least 1 year and divorced at some point in their lives. As a result of the data, it was determined that the problems experienced by the participants were emotional relationship problems including lack of moral and material support, lack of care/value and chronic restlessness, communication problems consisting of lack of communication and unhealthy communication patterns, problems shaped around children, failure to fulfill responsibilities, interference of other people in the relationship, physical and psychological violence and being cheated. While these problems are mostly addressed as individual factors and reasons for divorce in the literature, this study aims to contribute to the literature by focusing on the negative experiences of divorced individuals in the marriage process collectively. The findings of the study show that the problems experienced damage the quality of marriage and are related to divorce. It is hoped that these findings will contribute to family and couple therapies and family counseling processes.

Atıf İçin

Kaymakcı, U. M., Özbayrak, G., & Yaman, Ö. M. (202X). Eşler arası ilişki sorunlarının incelenmesi: Boşanmış bireyler örnekleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 29(2), 354-385. doi: tsadergisi.1526768

* Psikolog, psk.umutkaymakci@gmail.com, ORCID: 0009-0003-6032-2597 <https://orcid.org/0009-0003-6032-2597>

** Dr., ozbayrakgamze.tr@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0636-0683 <https://orcid.org/0000-0003-0636-0683>

*** Prof. Dr., İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, omerimirac@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9989-8575 <https://orcid.org/0000-0001-9989-8575>

GİRİŞ

Evlilik gibi uzun süreli romantik ilişkiler, yetişkinlerin hayatındaki en önemli ilişkiler arasında yer almaktadır. Bu ilişki türü fiziksel ve psikolojik sağlık açısından önemli sonuçlar doğuracak etki gücüne sahiptir (Fowers vd., 2016: 997). Öyle ki sadece evli olmak dahi birçok psikolojik ve fiziksel değişikliği beraberinde getirmektedir (Hassebrauck ve Fehr, 2002: 253). Örneğin evlilik doyumunun yüksek olması daha iyi fiziksel sağlıkla ilişkilendirilmektedir (South ve Krueger, 2013). Bu değişikliklerin olumlu-olumsuz olup olmayacağı ise ilişki kalitesine bağlı olarak farklılaşabilmektedir.

İlişki kalitesi; iki taraf arasındaki ilişkinin gücünün genel değerlendirmesini ifade etmektedir (Bowden, 2011). İlişki kalitesini nitelendirmek için yüksek ve düşük düzey kavramları kullanılmaktadır. Bu kapsamda yüksek ilişki kalitesi; mutluluk vermekte ve sevgi, yakınlık, şefkat, anlayış gibi öznel deneyimleri bünyesinde barındırmaktadır. Tam aksi mutsuzluk veren düşük ilişki kalitesi ise çatışma, kırgınlık ve düşmanlık ile karakterize edilmektedir (Dush ve Amato, 2005). Eşler arasındaki ilişki kalitesi pek çok bireysel, ailesel ve işyeri değişkenlerinden etkilenmektedir (Fellows vd., 2015: 509). Bunlar arasında bazı psikolojik unsurlar da mevcuttur. Farooqi (2014) bu unsurları; sevgi tarzı, kendini doğrulama ve geliştirme, kişilik özellikleri, etkileşim biçimleri, duygusal zeka özellikleri, partner desteği, pozitif önyargı ve doğruluk, depresyon ve ekonomik faktörler olarak açıklamaktadır. Bu değişkenlerdeki olumlu durumlar yüksek ilişki kalitesini, olumsuz durumlar ise düşük ilişki kalitesini desteklemektedir.

Eşler arası ilişkinin seyrinde de ilişki kalitesinden hariç iki alternatif ölçü mevcuttur. Bunlardan ilki ilişkiden tatmin olup olmama, diğeri ise bireylerin boşanmaya karşı tutumlarıdır. Bu ölçü unsurları, boşanmaya giden süreç için de önem arz etmektedir (Van Damme ve Dykstra, 2018: 542). Eşler arasındaki ilişkiden tatmin olup olmamayı ise pek çok değişken etkilemektedir. Ancak ilişki seyrini doğrudan etkileyen ve olumlu yönde değiştirilmesinin arzulandığı iki temel unsur mevcuttur. Bunlar genellikle kadın eşler tarafından beklenen şeylerdir: Erkek eşlerin duygusal yakınlık düzeyleri ve ev işlerine katılım dereceleri. Zira çoğu kadına göre duygusal olarak daha yakın hissettikleri ve ev işlerine destek sunan eşle ilişkiler daha olumlu seyretmektedir (England ve Kilnourne, 1990). Evliliğin ve eşler arası sağlıklı ilişkinin devam etmesindeki önemli unsurlardan bir diğeri de çiftlerin stresli zamanlarda stresi birlikte nasıl deneyimledikleri ve yönettikleridir (Berg ve Upchurch, 2007). Sağlıklı yönetilemeyen stresli durumlar, özellikle çatışmalı veya olumsuz seyreden evliliklerdeki ilişkilere daha çok zarar vermektedir (Neff ve Karney, 2007).

Dolayısıyla bu noktada eşler arasındaki ilişkinin sağlıklı yani başarılı olması yahut sağlıksız yani başarısız olması gündeme gelmektedir. Bu kapsamda bazı evliliklerin başarılı, bazılarının ise başarısız olmasına dair nedensel açıklamalar sunan; acil sorun modeli, hayal kırıklığı modeli ve kalıcı dinamikler modeli olmak üzere 3 modelden söz edilmektedir. Acil sorun modelinde, sorunlara odaklanan çiftler için olumsuzlukların zamanla artabileceği ve eşler arasındaki olumlu bağa da zarar verebileceği öngörülmektedir (Huston vd., 2001: 238-239). Hayal kırıklığı modeline göre evlilik öncesi dönemde hızlı bir süreç geçirme, tarafların birbirlerini idealleştirmesine ve evlendikten sonra günlük rutinelere şahitlik edildikçe hayal kırıklığının yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle evlilik öncesi dönemdeki özelliklerin, evliliğin ilk zamanlarında eşlerin birbirlerine sevgi ifade etme derecesini etkilediği ve bu ifadelerde değişikliğin olabileceğine işaret ettiği savunulmaktadır (Niehuis vd., 2014). Kalıcı dinamikler modelinde ise evlilik öncesi veya evliliğin ilk zamanlarındaki sorunların zamanla devam edeceği, böylece bir çiftin ilişkilerindeki ilk zamanların, çiftin ilişkilerindeki son zamanların tahmin edilmesine olanacak sunabileceği belirtilmektedir (Markman vd., 2010: 291). Çünkü kalıcı dinamikler modelinde genetik yatkınlıkların, kişilik özelliklerinin, bağlanma stillerinin vs. sabit özelliklerin; ilişkiyi şekillendirici bir etkisi olduğu düşünülmektedir (Amato ve James, 2018: 140). Bu model Kişiler Arası Psikiyatri Kuramı ile desteklenebilmektedir. Söz konusu kurama göre de kalıcı dinamikler modelinde olduğu gibi kişiliğin; bireyin yaşamını karakterize eden ve kişiler arası ilişkilerin nispeten kalıcı bir modeli olduğu öne sürülmektedir (Farooqi, 2014: 1).

Eşler arasındaki ilişkiye etki eden birkaç destek türü bulunmaktadır. Bunlar arasında araçsal destek olarak tanımlanan destek türü bulunmaktadır. Örneğin ev işlerine yardımcı olmak gibi davranış

örüntüleri bu kapsamda ele alınmaktadır (Mickelson vd., 2006: 74). Bir diğer destek türü ise duygusal destektir. Duygusal eş desteği; eşlerin birbirlerine ilgi, anlayış ve empati göstermesi ve bunu hissetmeleri olarak tanımlanmaktadır (Biehle ve Mickelson, 2012: 244). Bu destek türü kişinin iyilik halini, refahını artırmakta, fayda sunmakta ve yaşam tatmini üzerinde etkili olmaktadır (Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001; Heffner vd., 2003).

Sonuç olarak eşler arasındaki ilişkinin çok boyutlu olduğu, bireysel-ailesel-çevresel pek çok faktörden etkilendiği ve aynı zamanda evliliğin gidişatını etkilediği belirlenmiştir. Dolayısıyla eşler arasındaki özel ilişkinin hem etkilenen hem etkileyen bir yönü bulunmaktadır. Bu yönleriyle ele alındığında eşler arasındaki ilişkiyi etkileyen unsurların araştırılmasının önemli olduğu düşünülmüştür. Ancak bu konunun boşanmış eski eşler özelinde araştırılmasının, eşler arasındaki ilişkinin seyrini daha iyi açıklayacağı beklenmiştir. Dolayısıyla araştırmada boşanma olgusunun kendisinden ziyade, eşler arasındaki olumsuz seyreden ilişkiye ve bu ilişkiyi etkileyen unsurlara dair bilgi edinmek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli ve Deseni

Bu araştırmada boşanma deneyimi olan kişilerin eski eşleri ile aralarındaki ilişki sorunlarının ne olduğunun anlaşılması ve bu ilişki türüne etki eden unsurların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Niteliksel araştırmada katılımcıların deneyimleri, algıları ve davranış örüntüleri araştırılmaktadır. Kaç tane veya ne kadar gibi niceliksel sorular yerine “nasıl” ve “neden” gibi niteliğe ilişkin sorular sormaktadır (Tenny vd., 2017). Araştırma durum çalışması desenine uygun yürütülmüştür. Durum çalışması deseni; bir kişi, grup veya birim hakkında; birkaç birime genelleme yapmayı amaçlayan yoğun çalışma olarak bilinmektedir. Bununla beraber incelemeye bireyi, grubu veya topluluğu kapsayan bir konunun sistematik olarak araştırılmasını sağlamaktadır (Heale ve Twycross, 2017: 7). Araştırmanın ana sorusu “*boşanma deneyimi olan kişilerin eski eşleri ile yaşadıkları ilişki sorunları ve buna etki eden unsurlar nelerdir?*” olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden derinlemesine mülakat kullanılmıştır. Derinlemesine mülakat; araştırmacının, katılımcının deneyimlerine ve yaşadıklarına odaklanarak, anket formu ile açıklanamayacak durumların açıklanmasına odaklanmaktadır. Dolayısıyla ayrıntıların ortaya çıkarılmasını sağlayan bir veri toplama yöntemidir (Allmark vd., 2009: 48). Söz konusu mülakatlarda yarı yapılandırılmış soru formu tercih edilmiştir. Zira yarı yapılandırılmış form, araştırmacıya esneklik tanımakta, katılımcının ise sorular arasında daha doğal geçiş yapabilmesini sağlamaktadır. Yarı yapılandırılmış formda toplam 19 ana soru bulunmaktadır. Bu sorularla ilgili alt ve açıcı sorular mülakat sırasında sorulabilmektedir. Sorular; evlilik öncesi ve süreciyle, boşanma kararı ve süreciyle, evlilik sürecindeki ilişkilerle, ilişkilere dair özel konularla ilgili sorular olmak üzere başlıklandırılmıştır. Bununla beraber 15 sorunun yer aldığı sosyodemografik soru formu da katılımcılara yöneltilmiştir.

Mülakatlardan önce her katılımcı araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgilendirilmiştir. Gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve mülakat sırasında ses kaydını onaylayan katılımcılardan sesli kayıt alınmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubu toplam 20 boşanmış bireyden oluşmaktadır. Araştırmanın esas ilgi odağı olan eşler arası ilişki problemlerinin konuşulması için en uygun zeminin biten evlilikler olduğu düşünülmüştür. Böylece ilişki sorunları olduğu bilinen bir grup ile mülakat gerçekleştirmenin ve evliliğin aksamadaki ilişkisel problemlerin anlaşılması mümkün görülmüştür.

Katılımcılara ulaşmak için amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu nedenle ilk olarak boşanma deneyimi olduğu bilinen kişiler ile iletişime geçilmiştir. Toplam 9 kişiye böyle ulaşılmıştır. Mülakat yapılan her katılımcıya başka boşanan tanıdıklarının olup olmadığı sorulmuş ve böylece kartopu örnekleme yoluyla da diğer 5 kişiye ulaşılmıştır. Son aşamada ise

Babalar ve Çocuklar Derneği ile iletişim kurulmuş, bu sayede 5 kişi araştırmaya katılmayı kabul etmiş ve mülakat yapılmıştır.

Araştırma grubu oluşurken kadın-erkek dağılımının birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir. Zira kadın ve erkeklerde boşanma deneyiminin ve algılanan eş ilişkilerinin farklı olma ihtimali söz konusudur. Mülakatlar 28.12.2023 – 06.02.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara dair detaylı bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. *Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	İlk evlilik yılı	Resmi boşanma yılı	Boşanma türü	Ruh sağlığı uzmanına gitmiş mi?	Ruhsal ilaç kullandı mı?
K1	Kadın	53	Bekar	1992	2018	Anlaşmalı	Evet	Hayır
K2	Kadın	40	Bekar	2020	2023	Anlaşmalı	Evet	-
K3	Erkek	39	Bekar	2007	2023	Anlaşmalı	Evet	Evet
K4	Kadın	45	Evli	2005	2018	Anlaşmalı	Evet	Evet
K5	Erkek	34	Bekar	2016	2019	Çekişmeli	Hayır	Hayır
K6	Kadın	51	Bekar	1996	2008	Anlaşmalı	Hayır	Hayır
K7	Kadın	38	Bekar	2015	2023	Anlaşmalı	Evet	Hayır
K8	Kadın	52	Bekar	1992	2023	Çekişmeli	Hayır	Evet
K9	Erkek	35	Bekar	2013	2020	Anlaşmalı	Evet	Hayır
K10	Erkek	37	Bekar	2017	2018	Çekişmeli	Evet	Evet
K11	Erkek	46	Bekar	2019	2021	Çekişmeli	Hayır	Hayır
K12	Erkek	43	Bekar	2015	2019	Çekişmeli	Evet	Evet
K13	Erkek	-	Evli	2014	2018	-	Evet	Evet
K14	Kadın	35	Bekar	2014	2019	Anlaşmalı	Evet	Hayır
K15	Kadın	35	Bekar	2015	2023	Anlaşmalı	Evet	Evet
K16	Erkek	33	-	2014	2018	Anlaşmalı	Evet	Evet
K17	Kadın	28	Bekar	2018	2021	Anlaşmalı	Evet	Hayır
K18	Kadın	53	Bekar	1992	2010	Anlaşmalı	Hayır	Hayır

VERİ ANALİZ YÖNTEMİ

Araştırmanın saha sürecinde elde edilen sesli kayıtlar, Transgate isimli site üzerinde yazıya aktarılmıştır. Ses kayıtları dinlenerek site üzerinden deşifresi yapılan metinlerin kontrolü sağlanmıştır. Birkaç yanlışın düzeltilmesinin ardından toplam 727 sayfa yazılı dokümana ulaşılmıştır. Elde edilen yazılı metinler Maxqda Nitel Veri Analiz Programı 2022’ye yüklenmiş ve emek yoğun olacak şekilde kodlanmıştır. Toplam 637 adet kod elde edilmiş, bu kodlardan ortak bağlamda değerlendirilebilecek olanlar birleştirilmiş, araştırmanın amacının dışında kalan başlıklar dışlanmış ve nihai olarak kodlardan temalara ulaşılmıştır. Araştırmada betimsel analiz kullanılmış ve böylece her veri yorumlanarak sunulmuştur.

Nitel araştırma verilerinin analizi aşamasında araştırmacının sürece dahil olması ve verilerin araştırmacının bilgi düzeyinden, eğilimlerinden etkilendiğine dair bir ön kabul ve algı mevcuttur (Sandelowski ve Barroso, 2002: 215). Ancak bu araştırmada söz konusu riskin önüne geçmek için yapılan kodlama ve temalandırma üzerinde araştırmacılar istişarede bulunmuş, farklı başlıkta değerlendirilebileceği düşünülen kodlar tartışılmış ve analiz sonuçlarının tartışılması sonucunda nihai hali verilmiştir.

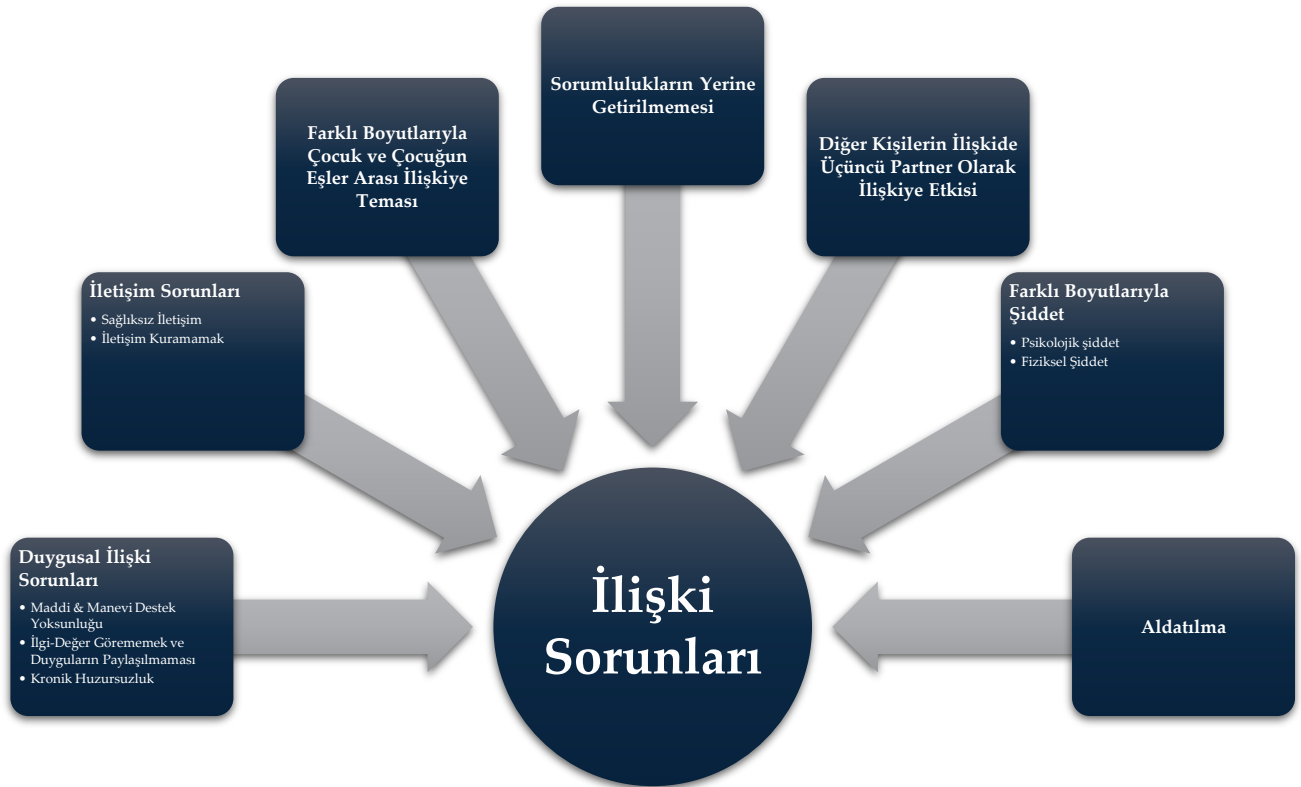
ETİK UYGUNLUK

Araştırmanın etik ilke ve değerlere uygun yürütülmesi için İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilim Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 03.01.2024 tarih ve 2023/504 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Boşanan çiftlerin evlilik sürecinde yaşadıkları ilişki sorunlarını ele alan bu çalışmada edinilen veriler; değerlendirilerek 7 tema ve 7 alt tema altında toplanmıştır. Bu temalar ve alt temalar, Grafik 1'deki gibi tasnif edilmiştir:

Grafik 1: Boşanmış Bireylerin Evlilik Süresince Tecrübe Ettikleri İlişki Sorunlarına Dair Temalar ve Alt Temalar

1. DUYGUSAL İLİŞKİ SORUNLARI

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde ilişki problemlerinin bir sac ayağının duygusal ilişki sorunları olduğu tespit edilmiştir. Bu problemlerin kendisini gösterdiği bağlamlar ise maddi ve manevi desteklenmemek, ilgisizlik, değer görmemek ve anlaşılmamak, kronik huzursuzluk ve nihayetinde ise duygusal kopma olarak özetlenebilir.

1.1. Maddi ve Manevi Destek Yoksunluğu

Boşanmış bireylerin duygusal ilişki çerçevesinde dile getirdikleri sorunlardan birisinin eski eşleri tarafından içinde bulundukları koşullarda bekledikleri desteği göremedikleridir. Bu desteklenmeme ev işlerinde bireylerin üzerine düşen yükü hafifletmemek gibi somut bir tarafı olabilmektedir.

“Yardım etmiyor. Aynı evdesiniz mesela ben odun kırıyorum, odunu hıyarda kesiyorum, yerleştiriyorum, diyorum ki gel bana azıcık yardım et. Oturuyor. Bana böyle diyor: “Bana nasıl bu işi yaptırırsın sen?” Ben de çok yorulmuşum. Ondan sonra akşam erkek misafiri

geliyor diyor ki: “Sen hizmet et bu erkek misafire.” Bu insana artık bir süre sonra diyorsun ki ya ben aptal mıyım? Niye ben bu adamı çekiyorum?” (K8)

“(Evdeki çamaşır işleri noktasında) Yarın ben seni (eşine ait olanları) yıkarım ama yıkamak istemiyor. O zaman niye evlendik? Biz seninle ev arkadaşı değiliz ki yani.” (K13)

Diğer yandan ilişki sorunu doğuran desteklenmeme hali, özellikle bireylerin zor dönemlerden geçtikleri sırada, kendini manevi koşullarda da göstermektedir. Bu yönün evliliklerin kendi dinamiklerine özel olduğu söylenebilir. Anlatımlardaki önemli bir nokta ise desteklenmeme halinin katılımcılarda evliliğin varlığını sorgulamalarına ve ayrılık kararı almalarına etki etmesidir:

“Sonuçta ben bir yola girmişim, hani bazı şeyleri göze almışım ama karşı taraf benim 1-2 yıllık sürecek, zor zamanda yanımda olmuyor. O zaman diyorum ki, ben neden onun yanında olayım?” (K13)

1.2. İlgi-Değer Görmemek ve Duyguların Anlaşılmaması

Katılımcıların duygusal ilişki sorununa yönelik anlatımlarında en çok tekerrür eden problemlerden biri eski eşleri tarafından bekledikleri ilgiyi ve değeri görmedikleri olmuştur. Ayrıca eski eşlerin, katılımcıların içinde bulunduğu durumları/şartları anlamamaları ve yaşananların ilişkilerine zarar verdiği anlaşılmıştır.

“Ben neden beni anlamayacak kişiyle onun kahrını çekmek için hala yan yana duruyorum.” (K16)

“Zaten ayrılmamdaki en büyük sebep de buydu, yani destek görememek, yani beni önemsememek.” (K13)

“...Ben de seni seviyorum diyor o zaman. E o ilgiyi o zaman niye göremiyorum? Yalnızım, ihtiyacım var sana.” (K17)

“İlişkiyi olumsuz etkiliyor. Sonuçta anlayışı bekliyorsun karşı taraftan. Zor bir günler geçiriyorsun. Karşı taraftan anlayış gelmeyince huzursuzluklar ortaya çıkmaya başlıyor.” (K13)

Bununla beraber eşlerin çeşitli sebeplerden dolayı yaşadığı sorunlar duygusal kopukluğun ve soğukluğun meydana gelmesine yol açmıştır:

“Yani beni agresifliğe iten bir karşı cins görüyorum karşımda. Anlamak istemeyen veya nasıl anlayacağını çözümü bulmayan bir karşı cins. Ondan sonra bu karşı cinsi bir şekilde kendinden uzaklaştıran bir adam (kadın) görüyorum ben.” (K12)

“Karşı taraf ilk 6 ay sadece tavır surat yapmışken sonra bu hani içindeki zehri dışarı dökmeye başladı. İşte düğünü de ucu ucuna yaptın zaten, ne biçim erkeksin bak başkalarının kocaları nasıl gezdiriyor falan gibi böyle çirkin, pislik laflar etmeye başladı. Ben burada koptum ondan zaten. Yani benim duygusal kopuşum yaşandı. Aramızdaki şey de bitti.” (K10)

Nitekim bazı katılımcılar için bu ilgi-değer görmemek evliliğin nitelik olarak olmadığının algılanmasına veya eş vasfından ziyade hizmetçi gibi hissetmelerine neden olmaktadır:

“İşte karşı taraf düşünülüyor olsaydı, manevi olarak, bir kadın olarak en azından saygı duyuluyor olsaydım, zaten ben daha güzel şeyler yapabilirdim yani evliliğimin uzun sürmesi için. Saygı yoktu, saygı sıfır. Benim düşüncemin bir önemi yoktu. Yani değer görüp adam yerine konmak denir ya, o olmadığı için doğal olarak evlilik de yoktu yani. Evlilik sadece onun gözünde şeyden ibaretti yani cinsel yaşantıdan ibaret gibiydi. Bu da bende yoktu.” (K14)

“...Benimle hiç ilgilenmezdi. Kadın gibi değil de o benim o ben onun hizmetçisi gibiydim... Yani beni göstermesi için K8 çok yoruldu, hadi sana bir çay demleyeyim, bir bardak çay iç, yorgunluğunu gider veyahut da ya ben şu bulaşığı ben kaldırayım da sen biraz dinlen. Derim ki, adam beni düşünüyor, benim yorulmama önem veriyor ama adam benim yorgunluğumu düşünmüyordu.” (K8)

1.3. Kronik Huzursuzluk

Duygusal ilişki sorunlarına dair diğer bir yıkıcı faktör ise evin içinde ve eşler arasında süregiden huzursuzluk ve geçimsizlik halidir. Tartışma konusu olmayacak olarak görülen meselelerin sürekli tartışılır bir halde olmasının, sorunların çözülmek yerine giderek daha da büyümesinin ve sürekli kavga hali içerisinde olmanın; bu huzursuzluk halinin temel yapı taşlarından birisi olduğu görülmektedir:

“En ufak şey sorun, en ufak şey sorun. Yani o sorun, bu sorun, şu sorun. Ortak bir noktaya bulmak diye bir şey yok. Her şey kaos oluyor. Her şey tartışma konusu oluyor.” (K13)

“Açıkçası şöyle söyleyeyim bir insan haftanın yedi gününün dördü evinde bir huzursuzluk istemez. Ufak bir şeylerin tartışmaya dönüşmesini ve bunun bir olayların büyütülmesini hiç istemez. Bu çok yormaya başlamıştı.” (K16)

2. İLETİŞİM SORUNLARI

2.1. Sağlıksız İletişim

Katılımcılardan bazıları eski eşleri ile yaşadıkları temel ilişki sorunlarından birinin “iki yetişkin gibi” iletişime geçememek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi yerine çiftlerin iletişim kurdukları sıralarda sık sık kavga ettikleri, tartıştıkları, küstükleri ve böylece sorunun çözülmek yerine ilişkide giderek artan bir problem döngüsünün oluştuğu belirlenmiştir.

“Evet yani küsmek zaten benim erkeklerle aslında bağdaştıramadığım bir hareket. Yani bir de bunu benim en kötü zamanımda bile yapabiliyor olması artık bu merhamet yoksulluğudur, başka bir şey değil.” (K17)

“İletişime geçmeye çalışıyordum, olmuyordu işte. İletişim kuramıyorduk, esas sıkıntı o. O sonrası iletişim kuramayınca da ben şey oluyorum, mutsuz oluyorum çünkü karşı tarafa bir şey anlatmaya çalışıyorum, bakıyorum anlamıyor ya da daha da kötüsü anlamak istemiyor yani.” (K13)

“O olayın konuşulmasına, ilgilenilmesine ihtiyacın var ama orada hani olayı tartışıp çözmek yerine karşı taraftan direkt senin ne hissettiğin umrunda değil zaten, direkt şahsa yönelik bir tartışma. Hani olayı tartışmıyorsun. Direkt şahıslar tartışılıyor. Hani birbirimize kim daha üste çıkacak savaşına dönüyor gibi bir şey oluyor. Hani olay konuşulsa sadece kişilikler dışarıda bırakılıp belki çözülecek bir mesele. Ama dediğin gibi çatışmaya dönüyor. Birden ufacak meseleler alevleniyor.” (K17)

Bununla beraber yaşanan iletişim sorunlarının, eşler arasındaki ilişkide rollerin farklı algılanmasına da yol açtığı anlaşılmıştır. Zira K6 bu durumu, eski eşinin karar alma mekanizmalarındaki tutumları nedeniyle babası gibi bir rolde gördüğünü dile getirmiştir:

“Yani ikimizin de egolarımızın aslında, idimizin¹ tavan yaptığı bir ilişki biçimiydi. Çatışmaların olduğu, ikimizle ilgili konularda, belki çocukla ilgili karar alınan konularda çatışmaların olduğu duygusal çatışmaların çok daha fazla olduğu, belki çok söze dile getirilmeyen... Bir süre sonra da karşıdakinin... şey hissetmişim ben evlilikte bir süre sonra ben çocuğum o baba... Karar almalarda ya da şeyde davranış biçiminde”. (K6)

2.2. İletişim Kuramamak

Sağlıksız iletişimin yanı sıra katılımcılar eski eşleri ile iletişim kuramamaktan da bahsetmişlerdir. Bazı katılımcılar için bu noktada kavga dahi olsa iletişim kurmanın talep edildiği ancak eski eşlerin genellikle iletişimi daha çok engelleyecek davranış örüntüleri sergilediği görülmüştür:

“Yok işte diyorum ya, bizim en mesela birçok çift... Yani kavga etmek de güzel bir şey olduğunu o zaman biz kavga edemiyorduk. Yani karşı taraf söyleyeceğini söylüyor, sonra ya ağlıyor ya odadan çekiyor gidiyor.” (K10)

¹ Katılımcı psikanalitik kuramdaki “id” kavramını kastetmektedir.

“(Yaşanılan fikir ayrılıkları sonrası) Ben de odada oturup kendime odaklanmaya çalışıp durumu çözmeye çalışıyordum. Sonra konuşmak istediğimi söyleyip onu konuşmaya zorluyordum açıkçası. Çünkü o konuşmaya gelmek pek istemiyordu.” (K2)

Yaşanan iletişimsizliğin katılımcıları doğrudan boşanma aşamasına götürdüğü ve bu kararın alınmasında önemli bir etken olduğu tespit edilmiştir:

“Yavaş yavaş öldüren o (iletişimsizlik) oldu. Konuşamadığımız her şey bizi bitirdi yani.” (K17)

“Konuşmuyorduk işte kötüye doğru, boşanmaya doğru gitmeme çok güzel etkisi oldu benim için şahsen... Benim ona gitmemi bekliyordu. Bundan kaynaklı küsüyordu ama bunlar beni zaten boşanmaya alıstırmıştı. Çünkü ben bir gün ayrı kalamayan bir insanımdır normal şartlarda. Bu iki oldu, üç gün oldu, dört gün kalabildim. Beş gün, bir sonraki küsmesinde beş gün konuşmadım. Bir sonrakinde on gün konuşamadığımı fark ettim. Artık alıstırmıştı beni. Böyle böyle boşanmaya kadar gitti yani.” (K14)

Bazı durumlarda ise iletişim kurmamak bir tercih biçimi olarak görünürlük kazanmıştır. Söz konusu katılımcılar anlaşılacaklarını veya konunun çözülemeyeceğini düşündüklerinde sessiz kalmayı ve iletişimi sonlandırmayı tercih etmişlerdir:

“Yani ben sessiz kalmayı tercih ediyordum galiba ya. Çünkü konuşamadığım için, konuşmanın sonu gelmediği için, gelemeyeceği için hep sessiz kalıyordum yani.” (K18)

“Yani konuşmaktan vazgeçiyorsunuz, insanlar iki taraf da kendi kabuğuna çekiliyor...” (K12)

“Böyle bu tarz olumsuzluklar birikiyor ve bir süreden sonra konuşmak, görüşmek istemiyorsun çünkü her konuştuğun şey tartışma konusu oluyor.” (K13)

Katılımcıların dile getirdikleri iletişim kurmama sorunundaki bir diğer etken küslük olarak anlaşılmıştır. Bu noktada katılımcıların eski eşlerinin; kendilerine küstüğü, dolayısıyla iletişim kurulamayan sürenin uzun olabildiği ve katılımcıdan herhangi bir iyileştirici adım görülmediği takdirde bu durumun süregeldiği belirlenmiştir:

“Bir problem sonrasında herhangi bir geri dönüş yoktu. Üç gün, bir hafta konuşmadan ve diyalog kurmadan şey yapabiliirdi, hayatını sürdürebiliyordu.” (K2)

“Bende en olumsuz duyguları yaratan şey onun küsme huyuydu. İnanılmaz küçük olaylardan küser bir uzun süre konuşmazdı. Senin gitmeni beklerdi. Doğrusu o süreyi sen belirlerdin. Sen gittiğim zaman her şey toparlanırdı. Bu mesela beni inanılmaz rahatsız ediyordu.” (K6)

3. FARKLI BOYUTLARIYLA ÇOCUK VE ÇOCUĞUN EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİYE ETKİSİ

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulardan bir diğeri ise çocuğun varlığı etrafında şekillenmiştir. İki kişilik bir ilişkiye üçüncü kişinin dahil olmasıyla eşlerin bu yeni durumla nasıl sağlıklı şekilde temasa geçeceklerini bilmemesi, onlar arasındaki ilişkinin zorlaşmasında rol oynamıştır. Öte yandan ebeveyn rolünü üstlenen eşlerin, çocukları ile yoğun şekilde ilgilenmek durumunda kalmaları; eşlerin birbirlerinden uzaklaşmalarına yol açabilmiştir.

“Mesela ilk senemiz çok mutluyduk dedim ya işte oraya gidiyorduk buraya gidiyorduk işte koluma giriyordu işte bana sarılıyordu vesaire bir sürü şeylerimiz vardı ama bu çocuk olduktan sonra değişkenlik göstermeye başladı.” (K9)

“Özellikle kızım olduktan sonra tamamen bir kopuş yaşadık.” (K18)

*“Çocuktan sonra ise hoş mu yaşadım, çocuğun sütü geldiği, sütünü emdiği bir uzuv var yani işte annesinin m*m*lerinden bahsediyorum anlatabildim mi? İster istemez çocuğunuzun dahil olduğu bir beden, çocuğunuzun dokunduğu bir beden karşımıza çıkıyor ve o dönemde ister istemez ben uzaklaştım yani, uzaklaştım ben annesini çocuğumla paylaşmak istemedim, çocuğuma bıraktım.” (K12)*

“Çocuk olduktan sonra benim bütün şeyim çocuğa kaydı, dikkatim ve ilgim... Bu arada o tabii ki hem erkek olarak, hani ilginin direkt çocuğa kayması. Onu da bence biraz kötü hissettirdi. Yalnız hissetti.” (K7)

Çocuğun varlığının eşler arasındaki ilişki dinamiklerini etkilemesinin dışında halihazırda bozulmuş olan ilişkideki boşanma kararını da destekleyecek şekilde rol oynamıştır. Zira katılımcıların, çocuklarının huzursuz bir ortamda büyümesinden ziyade boşanmış ama mutlu ebeveynleriyle büyümesini tercih ettikleri görülmüştür:

“(Evliliği sürdürürse) Kızım için örnek bir anne olamayacağımı düşünüyorum. O yüzden bunu düşünerek bu kararı (boşanma) verdim.” (K7)

“Açıkçası mutsuz olduğum için ve çocuğun da huzursuz bir ortamda büyümesini istemediğim için uzak kaldım.” (K13)

İlişkide üçüncü bir kişi olarak çocuğun varlığının diğer bir tesiri ise boşanmaya yaklaşılmış bir evliliğin kurtarıcısı rolünü taşımasıdır. Boşanmayı düşünen veya karşı taraftan gelen boşanma talebinde eşlerin endişe kaynaklarından birisi, özellikle küçüklerse, çocukların geleceği olmaktadır. Katılımcılar çocuklarının bu etkisini aşağıdaki gibi betimlemiştir:

“Ya boşanma kararı alıyorum. İki saat sonra, ya diyorum bu çocuklar ne yapacak diyorum ya. Ya bu çocukları mahveder diyordum yani. Anladın mı ya? Boşansam mahvolur bu çocukları yani.” (K9)

“Ben çocuğun hatırına yine burada, yani şöyle diyeyim, çocuk olmasa ilk terbiyesizliğini kapıdan tutar, kolundan tutar, kapının önüne koyarım.” (K10)

4. SORUMLULUKLARIN YERİNE GETİRİLMEMESİNİN EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİYE ETKİSİ

Katılımcıların ifadeleri göz önüne alındığında evlilik sürecinde yaşadıkları ilişki problemini körükleyen diğer bir faktörün karşı tarafın ve/veya karşı taraftan beklenen sorumlulukların yerine getirilmemesi olduğu tespit edilmiştir.

“(Eski eşinde katılımcıyı zorlayan bir husus olarak) Sorumsuz olması. Kesinlikle sorumsuz. Asla bir sorumluluk yok. Bencil. Çok fazla bencil. Kendini düşünüyor sadece. Çünkü kendini düşünmeseydi biz bu halde olmazdık.” (K15)

Sorumlulukların yerine getirilmemesi kimi katılımcılar için ilişki problemini oluşturmakla kalmayıp eski eşleriyle birlikteliklerini sorgulamasına sebep olmaktadır:

“Ya hiçbir şey yapmıyordu abi ya evden ilgili üstüne düşen vazifenin hiçbir tanesini yerine getirmedi... Ama bunda hiç öyle bir şey yok yani. Şimdi bunu ben çalışıyorum hani, evden çalışıyorum da hem temizlik yapayım, bir de çalışayım, bir de evin alışverişini yapayım, çocuğa da ben bakayım, ee sen ne için buradasın yani?” (K11)

“Tek başıma düşüneceksem, bunu dert edeceksem neden evliyiz? Veya evin sorunlarını kadın başıma ben halledeceksem neden bir erkek hayatımda var? İhtiyacım yok o zaman, o zaman yapabilirim tek başıma demeye başlıyorsunuz bir yerden sonra.” (K17)

Bu sorgulama durumu kimi zaman daha da ileriye giderek eski eşlerinin sorumsuz tavırları boşanma kararını etkileyecek bir konuma evrilmektedir.

“Hani o bana, onu evliyken bile yapamadı (sorumluluklarını yerine getirmedi). Bence bu tek başına bir sebepti aslında yani bitirmek için.” (K17)

Kimi katılımcılar için karşı tarafın sorumsuz davranışları, onları görünmez/hayalet eş konumuna geçirerek, onlara bir aile hayatı içerisinde olmadıklarını hissettirmiştir:

“Ben sorumsuz bir eşle yaşadım. Aslında eşim yoktu, yalnız yaşadım. Sadece ailesiyle yaşamış birisi.” (K1)

“Bize işte zaman ayırmıyordu. Arkadaşlarıyla da çok fazla görüşmeye başladı. Ben tek başına evlilik yaşamaya başladım.” (K15)

Katılımcılar son olarak ilişkilerinde sorun doğuran bir unsur olan karşı tarafın sorumsuzluklarına yönelik düşünce ve rahatsızlıklarını şu sözleri ile dile getirmişlerdir:

“Kendini her zaman sanki otuz beş yaşında değilmiş de kendini hep böyle lise döneminde on yedi yaşında kalmış gibi hissediyordu ve hissettiriyordu bana.” (K9)

“Onun hiçbir sorumluluğu yoktu. O sanki bekar gibi yaşıyordu.” (K1)

5. DİĞER KİŞİLERİN İLİŞKİDE ÜÇÜNCÜ PARTNER OLARAK EŞLER ARASI İLİŞKİYE ETKİSİ

Bu noktaya kadar bireylerin ilişkisel zeminde yaşadığı sorunlar kendi evlilik dinamikleri içerisinde ortaya çıkmışken katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında aralarındaki ilişkiye etki eden dış faktörlerin de söz konusu olduğu tespit edilmiştir.

“...Onun annesi %99 rolündeydi. Yani annesinden ayırıp bana bir şey veremedi o... Annesi ne derse o olurdu onun için.” (K5)

Bu dış faktörler genellikle bireylerin akrabalarını (kayınbaba veya kaynana gibi) kapsamaktadır. Söz konusu kişiler üçüncü şahıs olarak eşlerin ilişki dinamiklerine doğrudan müdahil olmaları veya ilişki hususundaki kendi taraflarında bulunan bireylere ilişkiye yönelik verdikleri telkinlerin eşler arasındaki ilişkide sorunlar doğurduğu görülmüştür.

“Onunla ilgili çok hani böyle evliliğimize karıştırdı. Akıl verirdi gibi söyleyeyim. Mesela bir konu konuşuyoruz aynı binada olduğumuz için mesela annesine gidiyor geliyor başka bir şey söylüyor yani demin konuştuğumuz konuyla ilgili biz siyah rengine karar verdiğimizde beyaz rengine karar verdiğini söylüyor.” (K7)

“Çözüm üretmeye çalışıyoruz, ailesinden destek aldığı için o fikirleri maalesef, maalesef o çözemiyoruz yani.” (K9)

“Biz ikinci çocuğu yaptık. İkinci çocuğu yapınca da kayınvalidemiz bize aşırı bir tepki gösterdi. “Benim kızım sana sürekli çocuk doğurmak zorunda mı?” gibi şeklinde özel hayatımıza girdi... (sonrasında verilen tepki) “sizi anlıyoruz ama özele kadar müdahale edemezsiniz, lütfen evimizden terk edin.” dedik. Ertesi gün süreçte annemi evden kovmuş falan filan diyerek başladı. Bir baktık işte standart herkesin yaşadığı gibi biz de eşyalarımız alınmış, gidilmiş işte sen benim anneme bunu yaptın, yapamazsın, ben ayrılmak istiyorum (oldu).” (K5)

Öyle ki söz konusu diğer kişilerin, eşler arasındaki sorunları perçinleyen, çözüm üretilmesini zorlaştıran ve boşanmalarını talep eden bir noktada olabildikleri de görülmüştür.

“Annesi, ablası geldi. İşte siz dedi anlaşıyorsunuz. Ben tabi şey yapıyorum defolun gidin buradan. Siz kimsiniz? Sen benim karımla arama giremezsiniz. Biz anlaşıyoruz diyerek ben onları çıkartmaya çalıştım yani. Evden göndermeye çalıştım usulüyle. Ondan sonra yok boşanacaksınız filan. Ben artık gına geldi yani. Tamam dedim boşanalım” (K9)

“En büyük karşı tarafın ailesi bana şey yaptı yani. Ailesi istemedi, ailesi kızına destek oldu hani. Aman boşan, alırsın nafakayı, oturursun yersin. Tazminatı da kazanırsın. İşte bir evim var Şişli’de, işte evin de yarısı senin. Bir arabam var, arabanın da yarısı senin. Böyle akıl verdiler buna. Daha sonra kendisi sonra bana bunları söyledi yani.” (K11)

6. FARKLI BOYUTLARIYLA ŞİDDET VE İLİŞKİ SAĞLIĞINA ETKİSİ

Katılımcıların ifadeleri göz önüne alındığında ilişkilerinin bozulmasına etki eden unsurlardan diğer birinin de eski eşlerinden gördükleri şiddet olduğu tespit edilmiştir. Beyanlar incelendiğinde temel olarak 2 farklı şiddet türü tespit edilmiştir: Psikolojik ve fiziksel. Katılımcılar arasında bu şiddet türlerinden en çok görülenin ise psikolojik olduğu anlaşılmıştır.

6.1. Psikolojik Şiddet

Katılımcıların eski eşleri tarafından kişiliklerinin, kabiliyetlerinin, başarabileceklerinin veya halihazırda başardıklarının göz ardı edildiği, kimi zaman şahsına ve/veya ailesine karşı olumsuz

söylemlerin olduğu veya pasif agresif tavırlarla karşı tarafa rahatsızlık verme çabası olduğu tespit edilmiştir.

“Bir başkasının yanında beni çok rencide ediyordu.” (K8)

“Mesela küçümseme diyelim, alaya alma, dinlememe, ciddiye almama, bunun gibi şeyler. (Bu durum ilişkiye) Gerginlik olarak yansiyordu.” (K7)

“Ona göre çok daha becerikli ve daha iş bitirici olduğum için hep beni şey yapıyordu ezmeye çalışıyordu. (Sonucunda ise) ...Zaten çok uzun süre bir soğukluğumuz vardı yani, yani benim tarafımdan diyeyim özellikle. (K4)

Bunlara maruz kalan katılımcılardan kimisi için bu tecrübeler eski eşleriyle ilişkilerinde uzaklaşmaya yol açarken kimisi için boşanma kararını tetikleyen bir unsur olmuştur:

“Direkt bende kopuş oldu. Yani ben ilk psikolojik şiddette zihnen koptum ben ilişkiden. Yani karşı taraf benim için bir yabancıya dönüştü. Artık cinsel çekimini kaybetti, fiziksel çekimini kaybetti, insani çekimini kaybetti.” (K10)

“Zaten ben ne dedim ya, bu sonlarda en çok yaşadığınız, yani kopuşun oluş nedenlerinden bir tanesi budur (psikolojik şiddet).” (K16)

6.2. Fiziksel Şiddet

Katılımcıların ilişki bozucu faktör olarak maruz kaldıklarını bildirdikleri diğer bir unsur ise fiziksel şiddettir. Fiziksel şiddeti tecrübe etmek bazı katılımcılar için doğrudan eşler arasındaki ilişkiyi sonlandıran bir deneyimdir. Bazı katılımcılar ise buna tahammül etmekle birlikte eşleriyle arasındaki ilişkinin önemli anlamda zarar gördüğünü belirtmiştir:

“Artık ondan sonra bunu söylemişim. Sen bunu mu istiyorsun K14 gerçekten? Hani sen aileden, çevrenden böyle bir şey görmedin. Hani elin oğlu gibi bakıyorsun artık ona. O babasından böyle görmüş ve sana da bunu (şiddet) yapıyor. Eşine yapıyor daha çok, dışarıya değil. Sen bunu yaşamak istiyor musun gerçekten deyip, boşanmama, en hızlı karar vermeme neden olan son noktaydı diyeyim.” (K14)

“Yine bir kavga. Artık şiddete dönmeye başlayan bir kavga. Bana şiddet uygulamaya başladığı bir kavga. Yani ve bunun üzerine tekrar bir ay kadar yine benimle konuşmadığı için artık en sonunda ben dedim ki aileme haber veriyorum, ben ailemin yanına gidiyorum...” (K17)

7. ALDATILMA

Katılımcıların eski eşleriyle ilişkilerine zarar veren bir diğer deneyim aldatılmak olarak tespit edilmiştir. Aldatılmış olmak katılımcılarda başta güven olmak üzere karşı tarafa uzanan ilişki bağının kopmasına ve ilişkiye olan inancın zedelenmesine ortam hazırlamaktadır.

“Karşı taraftan bir de böyle aldatma hikayesi olunca ve bilince ve karşı tarafın hala daha davranışlarında düzelme değil aksine daha böyle yıpratıcı süreçler olunca hiç de öyle taşımak için gönüllü olmuyorsunuz ne yazık ki.” (K7)

“...İçimde bunu (aldatılma) atamadım. Bu güven problemi oturdu. Güvensizlik problemi özür dilerim. Onun sonrasında da gitmedi zaten. Hep bir kavga, hep bir çatışma. Sonra bu alkole iyice düştü. Bu şekilde kendimde artık batmaya başladı her şeyi bana. Önüne yemek koymak, çamaşırını yıkamak, ne bileyim, aynı evi, aynı yatağı paylaşmak, her şey batıyordu artık yani benim için yabancı bir adamdan farkı yoktu...” (K15)

Bununla birlikte bazı katılımcılar için doğrudan ilişki bağının kesilmesine ve boşanmaya doğru sürüklenen bir ilişkiye sebep olmuştur:

“Ben aldatıldığım zaman boşanmaya karar verdim... Bir binanın duvarları, kolonları vardır yapıyı yapmak için kolon koyarlar. O benim kolonlarımış. Bunu (aldatma) yaptıktan sonra o kolonlar yıkıldı ve ben onun altında kaldım.” (K18)

“(Boşanmaya karar verme sebebi olarak) Kendisinin beni iki kere aldatmasından.” (K3)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada boşanmış bireylerin evlilik sürecinde yaşadıkları ilişki problemlerinin ve eski eşleri ile ilişkilerine etki eden unsurların tespit edilmesi ve anlaşılması amaçlanmıştır. Zira Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (2019) verilerine göre dünya genelinde her 1000 kişi başına kaba boşanma oranları yaklaşık yarım yüzyıllık bir süreç içerisinde artma eğilimi göstermektedir. Dünya genelindeki bu eğilim, ülkemizde kimi yıllarda dalgalanmalar olmakla birlikte, tekrar etmekte olup son 22 yıla kıyasla kaba boşanma oranlarının arttığı görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023). Boşanma oranlarına ek olarak evlenmeyi takip eden 4 yıl içerisinde yaşanan ilişki sorunlarının değişimini izleyen araştırmacılar problemlerin genelde sabit kalma eğiliminde olduğunu bulmuştur ve bazı araştırmacılar için sorunlar kadınların gözünden zamanla geliştiği yönündedir (Lavner, Karney, Bradbury, 2014; Williamson vd., 2016). Sonuç olarak gerek dünyada gerek de ülkemizde nüfusa oranla artan boşanma oranları ve yaşanan ilişki sorunlarının sabit kalması göz önüne alındığında boşanmış bireylerin evlilikleri sırasında yaşadıkları ilişki sorunlarının araştırılması ve anlaşılması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda yürütülen bu araştırmada ise boşanmış bireylerin tecrübe ettikleri farklı ilişki sorunları olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların ifadelerine göre başta gelen sorunların duygusal ilişki sorunları, iletişim sorunları, farklı boyutlarıyla çocuğun varlığı ve eşler arası ilişkiye teması, sorumlulukların yerine getirilmemesi, diğer kişilerin üçüncü bir partner olarak ilişkiye etkisi, farklı boyutlarıyla şiddet ve aldatılmak olduğu görülmüştür.

Bireylerin tecrübe ettikleri sorunlardan ilki olan duygusal ilişki temasında kendisinin ardından duygusal bağların zayıflamasını getiren 3 önemli problem öne çıkmaktadır: Maddi ve manevi destek yoksunluğu, ilgi-değer görmemek ve anlaşılmamak ve son olarak kronik huzursuzluk tecrübe etmek. Katılımcılar eski eşlerinden ev işleri gibi somut gündelik konulardan zor zamanlarda kol kanat germek gibi soyut – manevi konulara kadar çeşitli alanlarda destek görmediklerini ve bu durumun ilişkilerine zarar verdiğini aktarmıştır. Başka bir araştırmada da maddi-manevi desteğin çiftlerdeki yakın ilişkiye önemli derecede etkisinin olduğu görülmektedir (Sullivan ve Davila, 2010). Bu noktada etkiyi anlama konusunda destek yeterliliği kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu kavram ilgili desteğin ihtiyaç duyulan alanların ne kadarını karşılayabildiğini ifade etmektedir (Brock & Lawrence, 2010). Özellikle stresli zamanlarda olmak üzere, destek yeterliliği arttıkça evlilik tatmininin de arttığı gözlenmiştir (Brock & Lawrence, 2008; Dehle vd., 2001; Lawrence vd., 2008). Evlilik ilişkisinde desteğin rolü literatürdeki diğer çalışmalarda da bu araştırmadaki katılımcıların ifadesiyle aynı olduğu görülmektedir. Örneğin Cramer ve Jowett (2010) tarafından yapılan bir araştırmada eşlerinin kendilerine destekçi olduğunu algılayan katılımcıların ilişkideki memnuniyetsizliği azalırken, düşük destek algısına sahip olan katılımcılarda ise ilişkiye yönelik memnuniyetsizliğin arttığını tespit etmişlerdir. Yine Çiftçi ve diğerleri (2019) tarafından yürütülen araştırmada eş desteğinin varlığının evlilik doyumunu etkilediği görülmüştür. Benzer şekilde eşlerinin destekleyici olduğuna yönelik algıya sahip olmak ilişki memnuniyetiyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Landis vd., 2013). Hatta yaşanan problemlerde bireysel başa çıkma veya dışarıdan destek alma gibi yollardan ziyade eşin desteği ile ikili başa çıkma tarzının evlilik doyumunu önemli ölçüde yordadığı sonucuna varılmıştır (Gmelch & Bodenmann, 2007; Papp & Witt, 2010). Bu sonuçlar evlilik sürecinde eş tarafından desteklenmiş olmanın ilişki algısında arkada duran bir eş, güven yakınlık ve dayanışma algısına zemin hazırlayabileceğini düşündürterek yokluğunun, katılımcıların ifadelerinde olduğu gibi, ilişki problemlerine hatta duygusal bağın kopmasına ortam hazırlayabilme potansiyeli olduğunu göstermektedir. Nitekim K13 kodlu katılımcı eşinden görmediği desteğin ayrılmasına zemin hazırladığını aktarmıştır ve eş desteği bulamamanın boşanmaya karşı eğilimi arttırma durumu; bu araştırmanın katılımcılarının ifadeleriyle birlikte Stifter ve diğerleri (2016) tarafından yürütülen boşanma nedenleri araştırmasında ve ASAGEM (2009) tarafından yürütülen "Boşanma Nedenleri Araştırması"nda da tekrar etmiştir.

Duygusal sorunlar başlığı altında bireylerin sorun yaşadığı diğer bir durum ise eski eşleri tarafından ilgi-değer görmemek ve emosyonel bağlam da olmak üzere anlaşılmamaktır. Katılımcılar bu noktada eski eşleri tarafından bekledikleri ilgiyi görmediklerini, kendilerine değer verilmediğinden, eş değil de hizmetçi benzeri evlilik dışı bir birey gibi hissettiklerinden, duygularının veya içinde bulunduğu durumların şartlarının anlaşılmadığından yakınmaktadır. Bu durum kimi zaman evliliklerinin varlığını sorgulama, ilişkilerini sonlandırma isteği ve hatta boşanma kararları ile

ilişkilenebilmektedir. İlişkilerde yaşanan bu sorunlara dair benzer sonuçlar literatürde de görülmektedir. Örneğin Garcia ve Tassara (2003) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcılar eşlerinin kendilerine makul bir sevgi ve ilgi göstermediğinden şikayetçi olmuşlardır. Benzer şekilde evlilikleri hususunda yardım arayan çiftlerin, mutlu çiftlere kıyasla evlilik ilişkilerinde daha az anlaşıldıkları görülmüştür (Laing vd., 1966). Vu (2021) tarafından yakın zamanda yürütülen başka bir araştırmada da evlilik ilişkisinde ilginin karşılanmamasını memnuniyetsizlik gibi dinamikleri etkileyerek evlilik kalitesine olumsuz sirayet etme potansiyeli taşıdığı bulunmuştur. Ulusal çalışmalarda da benzer sonuçlarla karşılaşmak mümkündür. Örneğin eşlerin birbirlerine karşı ilgi göstermeleri, duyarlı ve anlayışlı olmaları evlilik doyumunu yordar ve evlilik uyumlarını artırırken (Çalışkan, 2017; Tellioğlu & Özdemir, 2018) eşi tarafından ilgi görmemiş olmak boşanma sebebi olarak değerlendirilmiştir (TÜİK, 2017; ASAGEM, 2009; 2011; Sağlam & Aylaz, 2017; Uzunoğlu, 2016; Kara & Doğan, 2018).

Katılımcıların duygusal bağlamda yaşadığı son sorun ise evlerinin içerisinde sürekli ve çözülmeyen huzursuzlukların olmasıdır. Bireyler bu huzursuzlukları genellikle tartışma hali üzerinden deneyimlemektedir. Aslında çatışmalar evlilik sürecinin doğal bir parçasıdır ve hatta doğru biçimde onlarla ilişki kurulursa evlilik tatminini olumlu yönde etkileme potansiyeli taşımaktadır (Khatibi vd., 2021; Cia vd., 2021). Bununla birlikte sorunlarla doğru bir ilişki kurulmadığında evlilik içerisinde olan sürekli çatışmalar günlük gerilimleri peşinden getirmekte ve evlilik istikrarını ve doyumuna zarar vermektedir (Khatibi vd., 2021). Nitekim tartışmaların evlilik hayatındaki önemi, çözülmesinin genel evlilik tatminini etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilmesinde görülmektedir (Robles vd., 2014). Öyle ki bu araştırmanın katılımcıları genellikle yaşanan bu tartışmaların son bulmadığı, sürekli evin içerisinde huzursuzluk yaşadıklarını ve buna bağlı olarak kimi zaman ilişkiye olan inançlarının azaldığını dile getirmişlerdir. Literatüre bakıldığında ise kendisini şiddetli geçimsizlik olarak gösteren bu durum katılımcılarda olduğu gibi evliliği sürdürmeye karşı olan isteğin azalması ile sonuçlanmış ve boşanma kararını etkileyen bir faktör olmuştur (Aktaş, 2011; Demirkan Yurtkuran vd., 2009; Mişe, 2015; Güven & Köroğlu, 2023).

Boşanmış çiftlerin evlilik sürecince zorluk yaşadıkları konulardan bir diğeri ise iletişim etrafında çerçevelenmiştir. Sağlıklı iletişimin iki insan arasındaki etkileşime tesiri göz önüne alındığında evlilik hayatındaki önemi daha fazla ön plana çıkmaktadır, zira hem erken dönem hem de yakın dönem araştırmalar sağlıklı bir evlilik için işlevsel iletişimin önemini vurgulamaktadır (Boland & Follingstad, 1987; Marks et al., 2008). Nitekim birçok araştırmacı aile içi iletişimin evliliğin doyumunu ve istikrarını önemli ölçüde yordadığına işaret etmektedir (Alayı vd., 2011; Haris ve Kumar, 2018; Lavner vd., 2016; Rehman ve Holtzworth-Munroe, 2007; Shafer vd., 2014). İletişim biçimleri değerlendirildiğinde ise genel anlamıyla ilişkiden memnun eşler daha dönüştürücü/yapıcı etkileşim örüntüleri gösterirken daha sorun tecrübe eden çiftler yıkıcı iletişim kurma yollarını tercih ettikleri ve bu doğrultuda suçlama ve işlevsiz sorun çözme gibi yöntemleri kullanabildikleri görülmüştür (Bertoni ve Bodenmann, 2010; Birchler ve Webb, 1977; Bradbury ve Fincham, 1992; Houts ve ark., 2008). Bu araştırmanın bulgularıyla benzer şekilde eşler arası ilişki problemlerini çalışan araştırmacıların en sık karşılaştığı problemlerin çoğunun iletişim sorunları olduğu tespit edilmiştir (Lavner vd., 2014; Storaasli & Markman, 1990; Levenson vd., 1993; Risch vd., 2003; Papp vd., 2009; Broderick, 1981; Şendil & Kızıldağ, 2005). Eşler arası iletişimin evlilik sağlığındaki rolü ulusal yayınlarda da benzer şekilde vurgulanmıştır. Örneğin Soylu (2015) sağlıklı iletişim biçimi ile evlilik uyumunun negatif ilişkili olduğunu aktarırken Ersanlı ve Kalkan (2008) inşa edici ve çatışma çözücü iletişimin olmadığı ailelerde sorun yaşamının kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Bu araştırmadaki katılımcıların eski eşleriyle iletişim kurma sırasında kavga etmeleri, yetişkin insanlar gibi konuşamamaları ve bundan dolayı yaşadıkları problemleri çözmek yerine daha da arttıran bir ilişki içine girmeleri göz önüne alındığında yaşadıkları sorunlar yukarıda aktarılan alan yazındaki sonuçlar uyumluluk göstermektedir. Benzer bir sonuç ise evlilik terapisi için başvuran çiftlerin yaşadıkları sorunları araştıran çalışmalarda görülmektedir. Eşler arasındaki ilişki doyumunu hem azaltan hem de şiddeti körükleyen en önemli etkenin iletişim sorunları olduğu ve çiftlerin eş terapisine sıklıkla bu sorun ile geldikleri bulunmuştur (Litzinger ve Gordon 2005, Miller ve ark. 2003; Whisman vd., 1997; Miller vd., 2003; Boisvert vd., 2011; Yorgosan vd., 2003; Geiss & O'Leary, 1981).

Araştırmada katılımcıların iletişim sorunu olarak aktardığı diğer önemli nokta ise eski eşleriyle iletişim kuramamalarıdır. Kendileri bunun için çabalamalarına rağmen eşlerinden cevap alamama veya küsmeye gibi çekilme davranışlarından mustarip olduklarını aktarmışlardır. Bu tutumun olumsuz etkisini dile getiren araştırmacılar ilişkide eşin bir endişesini dile getirmek istediğinde tek taraflı veya ikili olarak kaçınma/çekilme davranışı göstermenin evlilik üzerinde kümülatif olarak olumsuz tesiri olduğunu aktarmaktadır (Christensen & Heavey, 1990; Gottman & Notarius, 2000; Markman & Kraft, 1993). Benzer şekilde küsmeye ve iş birliği yapmama gibi geri çekilme davranışının ilişkide daha az olumluluk ve daha çok olumsuzluk ile ilişkili olduğu tespit edilmiş (Stanley vd., 2002) ve iletişim kuramamaktan dolayı doğan sorunların çözümsüz olarak kaldığını aktarılmıştır (Özügurlu, 2006). Hatta kimi araştırmacılar için iletişim kuramamak yıllar sonraki boşanma kararını yordamaktadır (Amato & Rogers, 1997). Yine yaşanan sorunlarda iletişim biçimlerini tartışan bir araştırmada doğrudan karşılık vermenin, tartışmanın faydalı olduğu bağlamları olmakla birlikte zararlı olduğu ve yine karşı tarafı doğrulama ve ilgi duyma ile iş birliği iletişim tarzının da faydalı olduğu ve zararlı olduğu bağlamları olduğunu tespit etmiştir (Overall & McNulty, 2017). Buradan hareketle uygun bağlamlarda birçok çeşit iletişim biçimi ilişkide sorunları çözmede işlevsel olabileceğini taşısa da uzun bir süre doğrudan iletişimin kopuk olması bu olanağı bireylerden almakta ve ilişkisel sorunları doğurmaktadır.

İletişim problemleri kimi zaman katılımcılar için yalnızca bir ilişki problemi olmakla kalmayıp boşanmayı tetikleyecek bir unsur olarak da değerlendirilmiştir. Araştırmanın bu bulgusu literatürle de paralel bir sonuç vermiştir. Örneğin boşanmış bireylere boşanmalarına sebep olan sorunların sorulduğu bir araştırmada en etken sebepler arasında çatışmalar/tartışmalar zikredilmiştir (Scott vd., 2013). Yine Cleek ve Pearson (1985)'ın yürüttüğü bir araştırmada iletişim sorunları en önemli boşanma nedeni olarak aktarılmıştır. Ülkemizde ise akademisyen kadınlarla yapılan nitel bir araştırmada boşanma nedeni olarak tecrübe edilen iletişimsizlik öne sürülmüştür (Uğur, 2014). Dahası ASAGEM (2009) tarafından yürütülen "Boşanma Nedenleri Araştırması"nın raporuna göre eski eşlerinin katılımcıları yeterince dinlememe, kendi fikirleri dışına çıkmama ve sonucunda da konuşmadıkları bir iletişim örüntüsüne sahip olmak boşanma sebebi olarak öne sürülmüştür. Genel olarak değerlendirildiğinde yıkıcı/sağlıksız iletişim şekilleri evliliğin iyilik haline zarar verip, düşük evlilik tatminiyle ilişkilendirilerek (Kurdek, 1995; Johnson vd., 2005; Storaasli & Markman, 1990) boşanmayı düşündürme potansiyeli taşımaktadır (Birditt et al., 2010; Gottman et al., 1998; Stanley vd., 2002; Gottman, 1994). Dolayısıyla iletişim problemlerinin, eşler arası ilişkinin seyrinde önemli bir sac ayağı olduğu anlaşılmaktadır.

Boşanmış bireylerin yaşadığı diğer sorunlardan birisi de çocuk etrafında kümelenmiştir. Çocuğun etkisi kendisini üç farklı bağlamda göstermiştir. Bunlarda ilki eşlerin hayatlarına yeni birisinin girmesi ile bu yeni durumu nasıl sağlıklı bir şekilde yöneteceklerini bilmemeleridir. Böyle bir koşulda yeni roller üstlenen ebeveynler mevcut olan ilişki rollerini henüz edindikleri ile bir arada götürmekte zorlanmış ve ilişkilerinde sorun yaşamışlardır. Bu durum ebeveynliğe geçiş döneminin zorluğu (Kuersten-Hogan & McHale, 2021) göz önüne alındığında şaşırtıcı olmamaktadır. Literatür incelendiğinde ise çocuğun varlığının eşler arasındaki ilişkiye teması farklı bağlamlarda farklı sonuçlar vermiştir. Örneğin Gottman ve Notarius (2000) tarafından yürütülen bir araştırmada çocuklarının doğumunu olumlu tarif eden eşler olduğunu bildirmiştir. Yine yakın zamanda yapılan araştırmalar genel kanının aksine anne olmanın evlilik memnuniyetiyle ve doyumuyla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Clements, Martin, Cassil ve Soliman, 2011; Dew ve Wilcox, 2011; Eskin, 2012). Fakat çocuğun doğumuyla birlikte ailelerin görev ve sorumlulukları artmasıyla (Cowan & Cowan, 1995; Goldberg, Michaels, & Lamb, 1985; McHale & Huston, 1985) ilişki tatmininin azalması da söz konusu olabilmektedir (Batık & Kalkan, 2019). Nitekim araştırmacılar ebeveynliğe geçişte ilişki memnuniyetinin azaldığını, iletişim sorunlarının arttığını, duygusal ve cinsi yakınlığın ve çiftlerin birlikte geçirdiği zamanın azaldığını tespit etmiştir (Don & Mickelson, 2014; Mitnick ve ark., 2021; Storaasli & Markman, 1990; Gottman & Notarius, 2000; Belsky, 1985; Belsky, Lang, & Huston, 1986; Belsky, Lang, & Rovine, 1985; Cowan & Cowan, 1995; Lavner vd., 2014; Waldemar, 2008; Timothy-Springer & Johnson, 2018). Benzer şekilde yeni annelerin yarısından fazlası eşlerine yönelik olumsuz algılar ve ilişkisel kararsızlıklar bildirmiştir (Brenning ve Soenens, 2017; Mitnick vd., 2021). Yine Abreu-Afonso ve diğerleri (2022) ve Twenge ve diğerleri (2003) tarafından yürütülen araştırmada da çiftlerin küçük çocuk sahibi olduklarında

eşleriyle ilişkilerine dair memnuniyetlerinin azaldığı bulunmuştur. Yine çocuk sahibi olan eşler olmayana kıyasla daha fazla problemlili alan bildirmişlerdir (Risch vd., 2003). Kimi araştırmacılar yeni bir çocuğun gelmesiyle birlikte eş zamanındaki değişikliklerin ve ev sorumluluklarının dağılımı noktasında eşitsizlik algılamak gibi durumlar nedeniyle evlilik ve ilişki memnuniyetinin düşebileceğini vurgularken (Belsky, 1985; Cowan vd., 1985; Risch vd., 2003); kimi araştırmacılar bu gibi sebeplerin memnuniyetsizlik üzerindeki değişkenliği açıklayamadığını ve hatta yeni çocuğun olması ile birlikte tüm annelerde tatminin azalmadığını bildirerek (önceki başka çalışma gibi (Belsky & Rovine, 1990)) meselenin yeni anneliğe eşlik eden sosyal izalasyon duygularının, eşle geçirilen vaktin azalması ve yine buna bağlı olarak eşle paylaşılan duygusal ifadelerdeki nitelik düşüşüyle ilgili olabileceğini öne sürmektedirler (Dew & Wilcox, 2011). Sonuç olarak literatürde ebeveynliğe geçişle ilgili farklı sonuçlar ve farklı açıklamalar olmakla birlikte alanyazının bir kısmıyla uyumlu olacak şekilde bu araştırmanın katılımcıları çocuk sahibi olmaya başladıktan sonra ilişki sorunları yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Eşler arasındaki ilişkiye çocuğun son iki etkisi ise paradoks etki olarak görülmektedir (Bell, 2020). Bu paradoks etkiye göre çocukların varlığı eşler arasındaki bozulan ilişkide boşanma kararını erteleyici/vazgeçirici konumda olmakla birlikte boşanma kararını güçlendiren veya sebep olan konumda da olabilmektedir. Nitekim Kanewischer ve Harris (2015) tarafından yürütülen bir araştırmada, bu araştırmada K17 ve K7 kodlu katılımcıların çocuklarının olumsuzluklara şahit oluyor olmasının boşanma sebebi olarak değerlendirmesi gibi, evlilikte kalmanın çocukları için kötü olabileceğini fikrinin boşanma kararını etkilediği ve ilişkinin seyrini olumsuz etkilediği bulunmuştur. Yine aynı araştırmacılar, bu araştırmanın K8, K9 ve K10 kodlu katılımcıların ifadelerinde de belirttiği gibi boşanmanın çocukları üzerinde olumsuz etkilere sahip olabileceği düşüncesinden dolayı evlilikte kalmanın söz konusu olabildiğini aktarmışlardır. Bu sonuçlar Benn (2020) tarafından nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada da aynen tekrar etmiştir ve katılımcılar için çocuklar hem boşanma sebebi hem de ilişkide kalma sebebi olarak aktarılmıştır. Dahası benzer düşüncelerle evlilikte kalma yanlısı tavır takınan diğer araştırma bulguları da olmakla birlikte (Bodenmann 2006; Fackrell, 2012; Knoester & Booth, 2000; Amato & Previtti, 2003; Kucur & Kelebek, 2021) kimi araştırmacılar için çocukların varlığı boşanmayı engellemekten ziyade erteleyici bir faktör olarak görev yaptığını yönündedir (Uyar, 1999). Nitekim bazı çalışmalarda evliliğin çocuğun belli bir olgunluğa gelene kadar bekletilmesi (Bell, 2020) veya çocuktan dolayı boşanma kararının ertelenmesinin (Demirkan Yurtkuran vd., 2009) söz konusu olduğu bulunmuştur.

Eşler arasındaki ilişkinin parametrelerinden bir diğeri sorumlulukların yerine getirilmesi olarak tespit edilmiştir. Öyle ki evlilik ilişkilerindeki kadın ve erkeğin farklı hak ve sorumlulukları hakkındaki tutumları ve davranışları, eş ilişkilerini nasıl algıladıklarını etkilemektedir (Seltzer, 2000). Eski eşlerin ev içi veya dışındaki sorumluluklarını yerine getirmemeleri, katılımcıların daha fazla rol üstlenmelerine ve sorumluluk almalarına yol açmıştır. Bu durum ise eşler arasındaki ilişkinin zedelenmesi ve hatta sorgulanmasına neden olmuştur. Nitekim eski eşlerin sorumluluk üstlenmemeleri, katılımcılarda “hayalet eş” olarak tezahür etmiş ve eski eşlerinin olmadığı bir yaşamı sürüyormuş gibi hissetmelerine zemin hazırlamıştır. Yapılan bir diğer araştırmada da eşler arasındaki ilişkiyi pekiştiren ve evlilik tatminini artıran unsurların eşle iyi geçinme, ev işlerinde iyi olma ve sorumlu ebeveyn olma şeklinde sıralandığı görülmektedir (Cherlin, 2004). Bir diğer çalışmada ise eşler arasında evlilik rollerinin yerine getirilmediği, ev işlerine katılımın kısıtlı kaldığı ve sorumluluk üstlenilmediği bağlamlarda aile içi stresin ortaya çıktığı, evliliğin bu durumdan olumsuz etkilendiği ve zararlı sağlık sonuçlarına kadar bu sürecin evrildiği belirtilmektedir (Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001).

Katılımcıların genellikle kendi çekirdek aile arasında yaşadıkları sorunlar dışında aralarındaki ilişkiye olumsuz tesir eden diğer faktörün, çoğunlukla kaynana ve kayınbaba olmak üzere, üçüncü kişilerin eşler arasındaki ilişki dinamiklerine müdahil olmasıdır. Sosyal bağlar evlilik kalitesini etkileme potansiyelini taşımakla birlikte (Bryant & Conger, 1999) kayınlar söz konusu olduğunda bu durum daha da önem arz eder hale gelmektedir çünkü eşler arasında ilişkiyi stres faktörü olmak gibi farklı yollarla etkileyebilmektedirler (Lavner vd., 2014; Apter 1986; Goetting, 1990; Jackson & Berg-Cross, 1988; Silverstein, 1990; Berg-corss, 1997; Boszormenyi-Nagy & Spark, 1973; Globerman, 1996; Horsley, 1997; Serovich & Price, 1994; Storaasli & Markman, 1990). Aslında

aileler iyileştirici bir destek verdiklerinde evliliğe dair yaşanan sorunların çözümünde (Samadaee-Gelekholaee vd., 2016), finansal destek sunma ve çocuk bakımında yardımcı olma (Alexander, 2008) gibi evlilik istikrarını ve tatminini olumlu anlamda etkileyebilmektedirler. Fakat olumsuz müdahalelerde bulunmaları güvenlik duygusunu azaltma ve tartışmalara sebep olma gibi durumlar üzerinden evlilik tatminini olumsuz etkileyebilirler (Sarkisian vd., 2004). Örneğin Kızmaz ve Semra (2019) tarafından yürütülen bir araştırmada ailelerin müdahalesi eşler arasında tartışma, şiddet ve boşanma temayülü gibi sorunlara yol açabileceği tespit edilmiştir. Kayınlar ilişkiye etkisini aile terapisine getirilen önemli stres kaynaklarının birisi olması üzerinden de göstermektedir (Chasin vd., 1990; Goldberg, 1987; Horsley, 1997; James, 1989; Livsey, 1981; Miller vd., 2003). Benzer şekilde çiftlerin bildirdiği stres faktörleri arasında kayınlar ilk beş içerisinde yer almaktadır (Schramm vd., 2005). Yine Bryant vd. (2001) tarafından yürütülen araştırmada kayınlarla olan ilişkinin evlilik başarısını yordadığı ortaya çıkmış ve kayınlarla yaşanan tartışmaların bireyler üzerinde olumsuz etki bıraktığı bulunmuştur. Literatürle uyumlu olarak bu araştırmada da K5 kodlu katılımcının kayınvalidesi ile yaşadığı tartışma sonucunda eşi ayrılmak istediğini şu sözleri ile “...*Sen benim anneme bunu yaptın, yapamazsın, ben ayrılmak istiyorum.*” dile getirmiştir.

Katılımcıların kayınlar üzerinde yaşadığı diğer sorunlar ise aile kararlarına müdahil olma, boşanmayı teşvik edici pozisyonda olma ve eşler üzerinden aileyi etkilemeleri olduğu aktarılmıştır. Benzer bir sonuç eşlerden birisinin ilişkideki meselelerle ilgili kendisini çeşitli sebeplerden dolayı pasif bırakıp, annesini devreye sokmasının evlilik uyumuyla negatif ilişkili olduğunu tespit eden araştırmada da görülmüştür (Terry, 2001). Bu araştırmada katılımcıların bahsettiği kayınların boşanmayı teşvik etmesi, damadı/gelini istememe, yapıcı ilişkilerin önüne geçme gibi şikayetler kendisini müdahale modelinde de göstermektedir. Müdahale modeline göre dış etkenler evlilik üzerinde bireylerin tatmin edici bir ilişki kurmasını sekteye uğrattacak faaliyetlerde bulunma yoluyla, doğrudan veya dolaylı eleştirerek veya kişiye diğer bireyi onun için kötü olduğuna ikna etme çabasıyla veya yaşadığı sorunları ayrılma ile çözebileceğini salık verme yoluyla bireyler arasındaki evlilik tatminine zarar verebilirler (Julien vd., 1994). Benzer şekilde ailelerin istemediği evlilikler onların müdahaleleri ile son bulabilmektedir (Kaya, 2016). Hatta kayınların tartışmalara dahil olmak ve kendi çocuklarını desteklemek gibi taraf tutma gibi tutumları söz konusu olduğunda eşler arasında taraftarlığa yol açıp, anlaşmazlıkların artmasına sebep olabilmektedirler (Tarhanacı, 2017). Yine ilişkiye zarar veren unsurların araştırıldığı bir çalışmada çiftlerin talebi olmadan ailelerin müdahalesi sorun olarak aktarılmıştır (Özügür, 2006). Son olarak ailelerin evlilik ilişkilerine çeşitli müdahaleleri ilişki problemi oluşturmakla kalmayıp kimi zaman boşanma kararını da etkilemiştir (Sağlam ve Aylaz, 2017:589; Aybey, 2015:122; Özabacı ve ark., 2015; Aktaş, 2011; Oruç ve Kurt, 2009; Uçan, 2007; Taş, 2014; TÜİK, 2017).

Katılımcıların evlilik sürecinde zorlandıkları, eski eşleri ile aralarını açtıran ve ilişkilerinde sorun doğuran diğer önemli nokta ise maruz kaldıkları şiddettir. Şiddet hem ilişki sorunlarının bir nedeni hem de sonucu konumunda görülebilmektedir. Bireyler bu noktada psikolojik ve fiziksel şiddet olmak üzere iki farklı şiddet türü tecrübe etmişlerdir. Holden (2003) aile içi şiddeti yetişkin bireylerin yakın partnerlerine karşı kullandıkları saldırı ve zorlayıcı davranışlar zemininde tanımlamaktadır. Krug ve diğerlerine (2002) göre ise fiziksel ve psikolojik gibi farklı şiddet dalları olan aile içi şiddet olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel şiddet tokat atma, tartaklama, dövme gibi fiziksel eylemleri içerirken psikolojik şiddet hakaret veya küfür, korkutma, tehdit, başkalarının yanında aşağılama veya alay etme gibi eylemleri içerebilmektedir (Yüksel-Kaptanoğlu vd., 2015; Clarkson 1988). Nitekim katılımcılar genellikle eşleri tarafından hakarete uğradıkları, başardıkları noktalar hususunda hafife alındığı ve kimi zamansa insanların yanında rencide edildiklerini dile getirerek psikolojik şiddete maruz kaldıklarını aktarmışlardır. Bununla birlikte kimi zaman da doğrudan fiziksel olarak şiddet gördüklerini bildirmişlerdir. Şiddet ile ilişki sağlığı arasındaki bağlantıyı inceleyen çalışmalar az olmakla birlikte yürütülen kimi çalışmalarda bireylerin aile içinde tecrübe ettikleri şiddet ev içerisindeki teması olumsuz etkilemekte, eşler arasında sorunlara yol açabilmekte, evlilik doyumlarını düşürmekte ve terapiye getirilen sorunlar arasında gösterilmektedir (Stith vd., 2008; Şenyuva & Yavuz, 2009; Yüksel-Kaptanoğlu vd., 2015; Eskin, 2012; Miller vd., 2003; Özügür, 2006; Sancaklı, 2014; Tav vd., 2018; Akyuz vd., 2002). Nitekim evlilik ilişkilerinde daha az tatmin hisseden çiftlerin birbirlerine eleştirel ve alaycı tutumlar sergiledikleri tespit edilmiştir (Dhaliwaj, 2021). Ayrıca bazı çalışmalar erken evlilik dönemlerinde görülen şiddetin ilişkide istikrarsızlaşmaya

yol açabileceğini öne sürmektedir (Gelles, 1985; Frazer, 1986; Coyne vd., 2002). Aile içi şiddetin eşler arasındaki ilişkiye ve evlilik bağlarına verdiği bu zararlar ve şiddete bağlı yaşanan fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarından (Soleimani vd., 2017; WHO, 2013; Brigone vd., 2018; Dillon vd., 2013; Chisholm vd., 2017) doğan yılgınlıklar göz önüne alındığında katılımcıların şiddet görmeyi boşanma ve ilişki bağlarındaki kopuşun sebebi olarak nitelemesi şaşırtıcı olmamaktadır. Nitekim boşanma sebepleri ile ilgili literatür incelendiğinde de bireylerin boşanma nedeni olarak öne sürdüğü öncül faktörlerden birisinin fiziksel ve/veya psikolojik şiddet olduğu görülmektedir (Karal & Aydemir, 2012; Aktaş Akoğlu & Küçükkaragöz, 2018; TÜİK, 2017; Levinger, 1966; Aybey, 2015; Sağlam & Aylaz, 2017; Uçar, 2011; Aktaş, 2011; ATHGM, 2011; Mişe, 2015; Kara & Doğan, 2018; Uzunoglu, 2016; Scott vd., 2013; Celbiş & Gökdoğan, Erbek vd., 2004; Oral vd., 1997; Uçan, 2007).

Boşanmış bireylerin eski eşleri ile arasındaki ilişkiyi etkileyen bir etmen olarak aktardığı diğer bir sorun ise eşleri tarafından aldatılmayı tecrübe etmeleridir. Evlilik dışındaki romantik ilişki genellikle ıstırap, güven kaybını ve belirsizlikleri peşinden getirmektedir (Fife vd., 2008). Dahası çiftlerin ilişki istikrarını, performansını ve tahammülünü etkilemekle birlikte evliliğin bozulmasına da zemin hazırlamaktadır (Mark vd., 2011; Amato & Rogers, 1997). Nitekim K18 kodlu katılımcı aldatılmayı tecrübe ettikten sonra evliliklerinin üzerine kurulu olduğu binanın kolonlarının yıkıldığını aktararak aldatmanın ilişkiyi nasıl yıprattığını özetlemektedir. Kimi araştırmacılar aldatmaya götüren faktörleri incelendiğinde kişilerin mikrosistem bağlamındaki cinsiyetleri (Kuroki, 2013; Atkins vd., 2001; Atkins & Kessel, 2008; Ogwohademhe & Ishola, 2013; Isiugo-Abanihe, 1994; Adamopoulou, 2013; Alves, 2018), yaşları (Wiederman, 1997), eğitimleri (Munsch, 2015), biyolojik (Fisher vd., 2009) ve psikolojik özellikleri (Carver, 1989; Altget vd., 2018; Shackelford vd., 2008), aldatmaya karşı tutum ve geçmiş tecrübeleri (Wiederman, 1997; Whisman & Snyder, 2007; Brase vd., 2014; Martins vd., 2016; Toplu-Demirtaş & Fincham, 2018) ve partner çekicilik algıları (Mark vd., 2011) gibi bireysel özelliklerinin aldatma davranışı ile ilişkili olduğunu aktarmakla birlikte eşler arası evlilik tatmini, mutluluk, iyi birliktelik (Atkins vd., 2001; Adamopoulou, 2013; Shackelford vd., 2008; Previtti & Amato, 2004; DeMaris, 2009; Scott vd., 2017; Isanejad & Bagher, 2018) ve cinsel tatmin (Ferron vd., 2016; McNulty & Widman, 2014; Kwena vd., 2014; Scott vd., 2017; Prins vd., 1993) gibi kişisel arası durumların aldatma ile daha çok ilişki olduğu tespit etmişlerdir (Haseli vd., 2019). Aldatma davranışını etkileyen çeşitli faktörler olsa da gerçekleşmesinin ardından karşı tarafın ayrılık/boşanma düşüncelerine yol açabilmektedir. Nitekim bu çalışmanın katılımcıları ilişkilerini sonlandırma ve boşanma kararlarında aldatılmış olmanın önemli bir etken olduğunu ifade etmiştir. Bu eğilim literatürdeki hem ulusal hem de uluslararası diğer çalışmalarda da görülmektedir (Sucu, 2007; TÜİK, 2017; Aktaş Akoğlu & Küçükkaragöz, 2018; Shackelford vd., 2008; Amato & Previtti, 2003; Cleek & Pearson, 1985; Kitson & Holmes, 1992; Amato & Cheadle, 2005; Meder & Gültekin, 2012; Aybey, 2015; Scott vd., 2013; ATHGM, 2011; Mişe, 2015; Kara & Doğan, 2018; Güven & Köroğlu, 2023; Feres-Carneiro, 2003).

SINIRLILIKLAR

Çalışmanın sınırlılıkları arasında, genellenebilirliği sınırlayan nitel yapısı ve evlilik sorunlarına önyargılı bir bakış açısı sunabilecek olan sadece boşanmış bireylere odaklanması yer almaktadır. Gelecekteki araştırmalar, daha kapsamlı bir anlayış için hem boşanmış hem de evli bireylerin bakış açılarını dahil etmekten ve nicel yöntemleri kullanmaktan fayda sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Abreu-Afonso, J., Ramos, M. M., Queiroz-Garcia, I., & Leal, I. (2022). How couple's relationship lasts over time? A model for marital satisfaction. *Psychological reports*, 125(3), 1601-1627. <https://doi.org/10.1177/0033294121100065>
- Adamopoulou, E. (2013). New facts on infidelity. *Economics Letters*, 121(3), 458-462. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2013.09.025>

- Aktaş Akoğlu, Ö., & Küçükkaragöz, H. (2018). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükere İlişkin Bir Araştırma: İzmir İli Örneği. *Journal of Society & Social Work*, 29(1).
- Aktaş, Ö. (2011). *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- AhmadiGatab, T., & Khamen, A. B. Z. (2011). Relation between communication skills and marital-adaptability among university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 1959-1963. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.380>
- Akyuz, G., Kugu, N., Dogan, O., & Ozdemir, L. (2002). Bir Psikiyatri Poliklinigine Basvuran Evli Kadın Hastalarda Aile İci Siddet, Evlilik Sorunları, Basvuru Yakinması ve Psikiyatrik Tani. *In Yeni Symposium* (Vol. 40, No. 2, pp. 41-48).
- Alexander, A. L. (2008). Relationship resources for coping with unfulfilled standards in dating relationships: Commitment, satisfaction, and closeness. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(5), 725-747. <https://doi.org/10.1177/0265407508093783>
- Altgelt, E. E., Reyes, M. A., French, J. E., Meltzer, A. L., & McNulty, J. K. (2018). Who is sexually faithful? Own and partner personality traits as predictors of infidelity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 35(4), 600-614. <https://doi.org/10.1177/0265407517743085>
- Allmark, P., Boote, J., Chambers, E., Clarke, A., McDonnell, A., Thompson, A., & Tod, A. M. (2009). Ethical Issues in the Use of In-Depth Interviews: Literature Review and Discussion. *Research Ethics*, 5(2), 48-54. <https://doi.org/10.1177/174701610900500203>
- Alves, M. L. M. B. (2018). *Physical attractiveness: sexual satisfaction, promiscuity and infidelity* (Publication No. 14257870) [Doctoral dissertation, Universidade do Minho]. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Amato, P. R., & Cheadle, J. (2005). The long reach of divorce: Divorce and child well-being across three generations. *Journal of Marriage and Family*, 67(1), 191-206. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00014.x>
- Amato, P.R., James, S.L. (2018). Changes in Spousal Relationships over the Marital Life Course. Alwin, D., Felmlee, D. ve Kreager, D. (Eds), *Social Networks and the Life Course* (s. 139-158). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-71544-5_7
- Amato, P. R., & Previti, D. (2003). People's reasons for divorcing: Gender, social class, the life course, and adjustment. *Journal of Family Issues*, 24(5), 602-626. <https://doi.org/10.1177/0192513X03254507>
- Amato, P. R., & Rogers, S. J. (1997). A longitudinal study of marital problems and subsequent divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 612-624. <https://doi.org/10.2307/353949>
- Apter, T. (1986). *Loose relations: Your in-laws and you*. London. MacMillian Press.
- ASAGEM (TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı). (2009). Boşanma Nedenleri Araştırması, Ankara.
- Atkins, D. C., Baucom, D. H., & Jacobson, N. S. (2001). Understanding infidelity: Correlates in a national random sample. *Journal of Family Psychology*, 15(4), 735-749. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.4.735>
- Atkins, D. C., & Kessel, D. E. (2008). Religiousness and infidelity: Attendance, but not faith and prayer, predict marital fidelity. *Journal of Marriage and Family*, 70(2), 407-418. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00490.x>
- Aybey, S. (2015). Aile ve dini rehberlik bürolarına gelen sorular ışığında kadınların boşanma nedenleri (Ege Bölgesi Örneği), *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (4): 104-126. <https://doi.org/10.17859/pauifd.00033>

- Batık, M. V., & Kalkan, M. (2019). The Impact of “Marital relationships enrichment program for couples in the period of transition to parenthood” on marital satisfaction. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 1346-1366. <https://doi.org/10.15869/itobiad.513869>
- Bell, N. K. (2020). *Considering Children and Finances in Divorce Decision-Making* [Doctoral dissertation, University of Minnesota]. <https://conservancy.umn.edu/handle/11299/216413>
- Belsky, J. (1985). Exploring individual differences in marital change across the transition to parenthood: The role of violated expectations. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 1037–1044. <https://doi.org/10.2307/352348>
- Belsky, J., Spanier, G. B. & Rovine, M. (1983). Stability and change in marriage across the transition to parenthood. *Journal of Marriage & the Family*, 45 (3), 567–577. <https://doi.org/10.2307/351661>
- Belsky, J., Lang, M. E., & Rovine, M. (1985). Stability and change in marriage across the transition to parenthood: A second study. *Journal of Marriage and the Family*, 855-865. <https://doi.org/10.2307/352329>
- Belsky, J., & Rovine, M. (1990). Patterns of marital change across the transition to parenthood: Pregnancy to three years postpartum. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 5 – 19. <https://doi.org/10.2307/352833>
- Belsky, J., Lang, M., & Huston, T. L. (1986). Sex typing and division of labor as determinants of marital change across the transition to parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 517–522. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.3.517>
- Berg-Cross, L. (1997). *Couples therapy*. Sage.
- Berg, C. A., & Upchurch, R. (2007). A developmental-contextual model of couples coping with chronic illness across the adult life span. *Psychological Bulletin*, 133(6), 920–954. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.133.6.920>
- Bertoni, A., & Bodenmann, G. (2010). Satisfied and dissatisfied couples: Positive and negative dimensions, conflict styles, and relationships with family of origin. *European Psychologist*, 15(3), 175–184. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000015>
- Biehle, S. N., & Mickelson, K. D. (2012). Provision and receipt of emotional spousal support: The impact of visibility on well-being. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 1(3), 244–251.
- Birchler, G. R., & Webb, L. J. (1977). Discriminating interaction behaviors in happy and unhappy marriages. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45(3), 494–495. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.45.3.494>
- Birditt KS, Brown E, Orbuch TL, & McIlvane JM (2010). Marital Conflict Behaviors and Implications for Divorce Over 16 Years. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1188–1204. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00758.x>
- Bodenmann, G., Charvoz, L., Bradbury, T. N., Bertoni, A., Iafrate, R., Giuliani, C., Banse, R., & Behling, J. (2006). Attractors and barriers to divorce: A retrospective study in three european countries. *Journal of Divorce & Remarriage*, 45(3-4):1-23. https://doi.org/10.1300/J087v45n03_01
- Boisvert, M. M., Wright, J., Tremblay, N., & McDuff, P. (2011). Couples' reports of relationship problems in a naturalistic therapy setting. *The Family Journal*, 19(4), 362-368. <https://doi.org/10.1177/1066480711420044>
- Boland, J. P., & Follingstad, D. R. (1987). The relationship between communication and marital satisfaction: A review. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 13(4), 286–313. <https://doi.org/10.1080/00926238708403901>

- Boisvert, M. M., Wright, J., Tremblay, N., & McDuff, P. (2011). Couples' reports of relationship problems in a naturalistic therapy setting. *The Family Journal*, 19(4), 362-368. <https://doi.org/10.1177/1066480711420044>
- Bowden, J. L.-H. (2011). Engaging the student as a customer: A relationship marketing approach. *Marketing Education Review*, 21, 211–228. <https://doi.org/10.2753/MER1052-8008210302>
- Boszormenyi-Nagy, I., & Spark, G. (1973). *Invisible loyalties*. Harper and Row.
- Bradbury, T. N., & Fincham, F. D. (1992). Attributions and behavior in marital interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(4), 613–628. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.4.613>
- Brase, G. L., Adair, L., & Monk, K. (2014). Explaining sex differences in reactions to relationship infidelities: Comparisons of the roles of sex, gender, beliefs, attachment, and sociosexual orientation. *Evolutionary Psychology*, 12(1), 73–96. <https://doi.org/10.1177/147470491401200106>
- Brock, R. L., & Lawrence, E. (2008). A longitudinal investigation of stress spillover in marriage: Does spousal support adequacy buffer the effects? *Journal of Family Psychology*, 22, 11–20. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.1.11>
- Brock, R. L., & Lawrence, E. (2010). Support adequacy in marriage: Observing the platinum rule. Kieran T. Sullivan & J. Davila (Eds.), *Support processes in intimate relationships* (s. 3–25). Oxford Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195380170.003.0001>
- Bryant, C., & Conger, R. D. (1999). Marital success and domains of social support in long-term relationships: Does the influence of network members ever end? *Journal of Marriage and Family*, 61, 437–450. <https://doi.org/10.2307/353760>
- Bryant, C. M., Conger, R. D., & Meehan, J. M. (2001). The influence of in-laws on change in marital success. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 614–626. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00614.x>
- Kara, B., & Doğan, S. (2018). TÜRK AİLE YAPISINDA BOŞANMA NEDENLERİ: AKSARAY İLİ ÖRNEĞİ. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 48-66.
- Brenning, K., & Soenens, B. (2017). A self-determination theory perspective on postpartum depressive symptoms and early parenting behaviors. *Journal of Clinical Psychology*, 73(12), 1729–1743. <https://doi.org/10.1002/jclp.22480>
- Brignone, E., Sorrentino, A. E., Roberts, C. B., & Dichter, M. E. (2018). Suicidal ideation and behaviors among women veterans with recent exposure to intimate partner violence. *General hospital psychiatry*, 55, 60-64. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsych.2018.10.006>
- Broderick, J.E. (1981). A method for derivation of areas of assessment in marital relationships. *The American Journal of Family Therapy*, 9, 25-34. <https://doi.org/10.1080/01926188108250394>
- Carver, C. S., Scheier, M. F., & Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267–283. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.2.267>
- Chasin, R., Grunebaum, H., & Herzig, M. (1990). *One couple, four realities*. Guilford
- Christensen, A., & Heavey, C.L. (1990). Gender and social structure in the demandwithdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 73-82
- Chisholm, C. A., Bullock, L., & Ferguson II, J. E. J. (2017). Intimate partner violence and pregnancy: epidemiology and impact. *American journal of obstetrics and gynecology*, 217(2), 141-144. <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2017.05.042>
- Cleek, M. G., & Pearson, T. A. (1985). Perceived causes of divorce: An analysis of interrelationships. *Journal of Marriage and the Family*, 179-183. <https://doi.org/10.2307/352080>

- Clements, M., Martin, S., Cassil, A., & Soliman, N. (2011). Declines in marital satisfaction among new mothers: Broad strokes versus fine details. *Journal of Marriage and Family*, 73(1), 13–17. <https://doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00783.x>
- Cowan, C., Cowan, P., Heming, G., Coyah, W., Curtis-Boles, H., & Boles, A. (1985). Transitions to parenthood: His, hers, theirs. *Journal of Family Issues*, 6, 451–481. <https://doi:10.1177/019251385006004004>
- Cowan, C. P. & Cowan, P. A. (1995). Interventions to ease the transition to parenthood: Why they are needed and what they can do. *National Council on Family Relations*, 44, 412–423. <https://doi.org/10.2307/584997>
- Cramer, D., & Jowett, S. (2010). Perceived empathy, accurate empathy and relationship satisfaction in heterosexual couples. *Journal of social and Personal relationships*, 27(3), 327–349. <https://doi.org/10.1177/0265407509348384>
- Cai, L., Wang, S., & Zhang, Y. (2020). Vacation travel, marital satisfaction, and subjective wellbeing: A Chinese perspective. *Journal of China Tourism Research*, 16(1), 118–139. <https://doi.org/10.1080/19388160.2019.1575304>
- Çalışkan, M. (2017). Aile işlevselliğinin evlilik doyumuyla incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(39), 59–74. <https://doi.org/10.21560/spcd.v17i33911.337721>
- Celbiş, O., & Gökdoğan, M. R. (2005). Adli Tıp Kurumu'na 2000-2001 yıllarında akıl hastalığı açısından muayene edilmek üzere gönderilen ve aleyhlerinde akıl hastalığı varlığı iddiasıyla boşanma davası açılan olguların değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp Dergisi*, 2(1), 5–8.
- Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 848–861. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00058.x>
- Cleek, M. G., & Pearson, T. A. (1985). Perceived causes of divorce: An analysis of interrelationships. *Journal of Marriage and the Family*, 179–183. <https://doi.org/10.2307/352080>
- Clarkson, M. (1988). Problématique de l'abus exercé à l'endroit des personnes âgées (Working document). Québec: Ministère de la santé et services sociaux.
- Coyne, J. C., Thompson, R., & Palmer, S. C. (2002). Marital quality, coping with conflict, marital complaints, and affection in couples with a depressed wife. *Journal of family psychology*, 16(1), 26.
- Çiftçi Arıdağ, N., Erus, S. M., & Ünsal Seydoğulları, S. (2019). EŞ DESTEĞİNİN EVLİLİK DOYUMU VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ İLE İLİŞKİSİ. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1014–1024.
- Dehle, C., Larsen, D., & Landers, J. (2001). Social support in marriage. *American Journal of Family Therapy*, 29, 307–324. <https://doi.org/10.1080/01926180126500>
- DeMaris, A. (2009). Distal and proximal influences on the risk of extramarital sex: A prospective study of longer duration marriages. *Journal of Sex Research*, 46(6), 597–607. <https://doi.org/10.1080/00224490902915993>
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2009). “Boşanma Nedenleri Araştırması”. Rapor, Ankara
- Dew, J., & Wilcox, W. (2011). If momma ain't happy: explaining declines in marital satisfaction among new mothers. *Journal of Marriage and Family*, 73(1), 1–12. <https://doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00782.x>
- Dhaliwal, J. (2021). *What Are the Factors Contributing to Long-Lasting Marriages?* (Publication No. 28498882) [Doctoral dissertation, Alliant International University]. ProQuest Dissertations & Theses Global.

- Dillon G, Hussain R, Loxton D, Rahman S. Mental and physical health and intimate partner violence against women: A review of the literature. *International journal of family medicine*. *International journal of family medicine*, 2013(1), 313909.. <https://doi.org/10.1155/2013/313909>
- Don, B. P., & Mickelson, K. D. (2014). Relationship satisfaction across the transition to parenthood among low-risk parents. *Journal of Marriage and Family*, 76(3), 677–692. <https://doi.org/10.1155/2013/313909>
- Dush, C.M.K., & Amato, P.R. (2005). Consequences of relationship status and quality for subjective well-being. *Journal of Personal and Social Relationships*, 22(5), 607–627. <https://doi.org/10.1177/0265407505056438>
- England, P., & Kilbourne, B. (1990). Markets, marriages, and other mates: The problem of power. R. Friedland & S. Robertson (Eds.), *Beyond the marketplace: Rethinking economy and society* (pp. 163– 188). Aldine de Gruyter.
- Erbek, E., Eradamlar, N., Beştepe, E., Akar, H., & Alpkan, L. (2004). Kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet: üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. *Düşünen Adam*, 17(4), 196-204.
- Ersanlı, K. ve Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme (Kuram ve uygulama)*. Nobel Yayın Dağıtım
- Eskin, M. (2012). Evlilik terapisi için başvuran çiftlerin evlilik doyumu ve evlilik terapisiyle hakkındaki görüşleriyle ilişkili etmenler. *Klinik Psikiyatri*, 15(1), 226-237.
- Fackrell, T. A. (2012). *Wandering in the wilderness: A grounded theory study of the divorce or reconciliation decision-making process* (Publication No. 3136) [Doctoral Dissertation, Brigham Young University]. BYU Scholars Archive.
- Farooqi, S. R. (2014). The Construct of Relationship Quality. *Journal of Relationships Research*, 5, 1-12. <https://doi.org/10.1017/jrr.2014.2>
- Fellows, K. J., Chiu, H.-Y., Hill, E. J., & Hawkins, A. J. (2015). Work–Family Conflict and Couple Relationship Quality: A Meta-analytic Study. *Journal of Family and Economic Issues*, 37(4), 509–518.
- Feres-Carneiro, T. (2003). Separacao: O doloroso processo de dissolucao da conjugalidade. *Estudos de Psicologia*, 8, 367–374. <https://doi.org/10.1590/S1413-294X2003000300003>
- Ferron, A., Lussier, Y., Sabourin, S., & Brassard, A. (2016). The role of internet pornography use and cyber infidelity in the associations between personality, attachment, and couple and sexual satisfaction. *Social Networking*, 6(1), 1-18. <https://doi.org/10.4236/sn.2017.61001>
- Fife, S. T., Weeks, G. R., & Gambescia, N. (2008). Treating infidelity: An integrative approach. *The Family Journal*, 16(4), 316-323. <https://doi.org/10.1177/1066480708323205>
- Fisher, A. D., Corona, G., Bandini, E., Mannucci, E., Lotti, F., Boddi, V., Forti, G., & Maggi, M. (2009). Psychobiological correlates of extramarital affairs and differences between stable and occasional infidelity among men with sexual dysfunctions. *Journal of Sexual Medicine*, 6(3), 866–875. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2008.01140.x>
- Fowers, B. J., Laurenceau, J.-P., Penfield, R. D., Cohen, L. M., Lang, S. F., Owenz, M. B., & Pasipanodya, E. (2016). Enhancing relationship quality measurement: The development of the Relationship Flourishing Scale. *Journal of Family Psychology*, 30(8), 997–1007.
- Frazer, M. (1986). Domestic violence: a medicolegal review. *Journal of forensic sciences*, 31(4), 1409-1419. <https://doi.org/10.1520/JFS11919J>
- Garcia, M. L. T., & Tassara, E. T. O. (2003). Problemas no casamento: Uma analise qualitativa. *Estudos de Psicologia*, 8, 127–133. <https://doi.org/10.1590/S1413-294X2003000100014>
- Gelles, R. J. (1985). Family violence. *Annual review of sociology*, 11(1), 347-367. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.11.080185.002023>

- Geiss, S. K., & O'Leary, K. D. (1981). Therapist ratings of frequency and severity of marital problems: Implications for research. *Journal of Marital and Family Therapy*, 7, 515-520. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1981.tb01407.x>
- Globerman, J. (1996). Motivations to care: Daughters- and sons-in-law caring for relatives with Alzheimer's disease. *Family Relations*, 45, 37-45. <https://doi.org/10.2307/584768>
- Gmelch, S., & Bodenmann, G. (2007). Dyadisches Coping in Selbst-und Fremdwahrnehmung als Prädiktor für Partnerschaftsqualität und Befinden [Dyadic coping in the self and partner perception as a predictor of relationship quality and well-being]. *Zeitschrift für Gesundheitspsychologie*, 15, 177-186. <https://doi.org/10.1026/0943-8149.15.4.177>
- Goetting, A. (1990). Patterns of support among in-laws in the United States. *Journal of Family Issues*, 11, 67-90. <https://doi.org/10.1177/019251390011001005>
- Goldberg, M. (1987). Patterns of disagreement in marriage. *Medical Aspects of Human Sexuality*, 21, 47-57
- Goldberg, W. A., Michaels, G. & Lamb, M. E. (1985). Husbands' and wives' adjustment to pregnancy and first parenthood. *Journal of Family Issues*, 6 (4), 483-503. <https://doi.org/10.1177/019251385006004005>
- Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce?: The relationship between marital processes and marital outcomes*. Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315806808>
- Gottman, J. M. & Notarius, C. I. (2000). Decade review: Observing marital interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 927-947. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00927.x>
- Güven, N., & Köroğlu, A. (2023). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Psikososyal Uyum: Trabzon İli Örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu Özel Sayısı), 1-24. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1279194>
- Haseli, A., Shariati, M., Nazari, A. M., Keramat, A., & Emamian, M. H. (2019). Infidelity and its associated factors: A systematic review. *The journal of sexual medicine*, 16(8), 1155-1169. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2019.04.011>
- Haris, F., & Kumar, A. (2018). Marital satisfaction and communication skills among married couples. *Indian Journal of Social Research*, 59.
- Hassebrauck, M., & Fehr, B. (2002). Dimensions of Relationship Quality. *Personal Relationships*, 9(3), 253-270. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00017>
- Heale, R., & Twycross, A. (2017). What is a case study? *Evidence Based Nursing*, 21(1), 7-8. <https://doi.org/10.1136/eb-2017-102845>
- Heffner, K. L., Kiecolt-Glaser, J. K., Loving, T. J., Glaser, R., & Malarkey, W. B. (2004). Spousal support satisfaction as a modifier of physiological responses to marital conflict in younger and older couples. *Journal of Behavioral Medicine*, 27, 233-254. <https://doi.org/10.1023/B:JOBM.0000028497.79129.ad>
- Holden, G. W. (2003). Children exposed to domestic violence and child abuse: Terminology and taxonomy. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6, 151-160. <https://doi.org/10.1023/A:1024906315255>
- Horsley, G. (1997). In-laws: Extended family therapy. *American Journal of Family Therapy*, 25, 18-27. <https://doi.org/10.1080/01926189708251051>
- Houts, R. M., Barnett-Walker, K. C., Paley, B., & Cox, M. J. (2008). Patterns of couple interaction during the transition to parenthood. *Personal Relationships*, 15(1), 103-122. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00187.x>

- Huston, T. L., Caughlin, J. P., Houts, R. M., Smith, S. E., & George, L. J. (2001). The connubial crucible: Newlywed years as predictors of marital delight, distress, and divorce. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80, 237–252.
- Isanejad, O., & Bagheri, A. (2018). Marital quality, loneliness, and internet infidelity. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21(9), 542–548. <https://doi.org/10.1089/cyber.2017.0602>
- Isiugo-Abanihe, U. C. (1994). Extramarital relations and perceptions of HIV/AIDS in Nigeria. *Health Transition Review*, 111–125.
- Jackson, J., & Berg-Cross, L. (1988). Extending the extended family: The mother-in-law and daughter-in-law relationship of Black women. *Family Relations*, 37, 293–297. <https://doi.org/10.2307/584565>
- James, K. (1989). When twos are really threes: The triangular dance in couple conflict. *Australia and New Zealand Journal of Family Therapy*, 10, 179–186. <https://doi.org/10.1002/j.1467-8438.1989.tb00763.x>
- Johnson, M. D., Cohan, C. L., Davila, J., Lawrence, E., Rogge, R. D., Karney, B. R., Sullivan, K. T., & Bradbury, T. N. (2005). Problem-solving skills and affective expressions as predictors of change in marital satisfaction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(1), 15–27. <https://doi.org/10.1037/0022-006x.73.1.15>
- Julien, Danielle, Markman, Howard J., Léveillé, Sophie, Chartrand, Elise, & Bégin, Jean. (1994). Networks' support and interference with regard to marriage: Disclosures of marital problems to confidants. *Journal of Family Psychology*, 8(1), 16–31.
- Kanewischer, E. J., & Harris, S. M. (2015). Deciding not to un-do the “I do:” therapy experiences of women who consider divorce but decide to remain married. *Journal of Marital and Family Therapy*, 41(3), 367–380. <https://doi.org/10.1111/jmft.12064>
- Karal, D. ve Aydemir, E. (2012). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet. Ankara: USAK / Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
- Kaya, T. (2016). İstanbul’da Yaşayan Boşanmış Kadın ve Erkeklerin Boşanma Deneyimleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46): 409–430.
- Kızmaz, Z., & Altuğ, S. (2019). Aile sorunlarının ortaya çıkmasında ebeveyn müdahalelerinin etkisi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 538–557.
- Khatibi, S., Gudarzi, M., & Yarahmadi, Y. (2021). Effectiveness of Satisfactory Marriage Training Intervention in Marital Conflicts and Marital Disillusionment. *Avicenna Journal of Neuro Psycho Physiology*, 8(1), 13–18.
- Kiecolt-Glaser, J. K., & Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127, 472–503.
- Kitson, G. C., & Holmes, W. M. (1992). *Portrait of divorce: Adjustment to marital breakdown*. Guilford Press.
- Knoester, C., & Booth, A. (2000). Barriers to divorce: When are they effective? When are they not? *Journal of Family Issues*, 21(1), 78–99. <https://doi.org/10.1177/019251300021001004>
- Krug, E. G., Mercy, J., Dahlberg, L., & Zwi, A. (2002). Violence by intimate partners. *World report on violence and health* (pp. 87– 122). Geneva: World Health Organization.
- Kucur, F., & Kelebek, Ö. (2021). Boşanmış Kadınların Boşanma Aşaması, Süreci ve Sonrasında Yaşadıkları Zorluklar: Esenler SHM Örneği. *Journal of Social Policy Conferences*(80), 231–266.
- Kuersten-Hogan, R., & McHale, J. P. (2021). The transition to parenthood: A theoretical and empirical overview. R. Kuersten-Hogan & J. P. McHale (Eds.), *Prenatal family dynamics*. Springer.

- Kurdek, L. A. (1995). Predicting change in marital satisfaction from husbands' and wives' conflict resolution styles. *Journal of Marriage and the Family*, 57(1), 153–164. <https://doi.org/10.2307/353824>
- Kuroki, M. (2013). Opposite-sex coworkers and marital infidelity. *Economics Letters*, 118(1), 71–73. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2012.09.023>
- Kwena, Z., Mwanzo, I., Shisanya, C., Camlin, C., Turan, J., Achiro, L., & Bukusi, E. (2014). Predictors of extra-marital partnerships among women married to fishermen along Lake Victoria in Kisumu County, Kenya. *Plos one*, 9(4), e95298. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0095298>
- Landis, M., Peter-Wight, M., Martin, M., & Bodenmann, G. (2013). Dyadic coping and marital satisfaction of older spouses in long-term marriage. *GeroPsych*. <https://doi.org/10.1024/1662-9647/a000077>
- Levenson, R. W., Carstensen, L. L., & Gottman, J. M. (1993). Long-term marriages: Age, gender, and satisfaction. *Psychology and Aging*, 8, 301–313. <https://doi.org/10.1037//0882-7974.8.2.301>
- Lavner, J. A., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2014). Relationship problems over the early years of marriage: Stability or change? *Journal of Family Psychology*, 28(6), 979–985. <https://doi.org/10.1037/a0037752>
- Lavner, J. A., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2016). Does couples' communication predict marital satisfaction, or does marital satisfaction predict communication? *Journal of Marriage and the Family*, 78(3), 680–694. <https://doi.org/10.1111/jomf.12301>
- Lawrence, E., Pederson, A., Bunde, M., Barry, R. A., Brock, R. L., Fazio, E., Mulryan, L., Hunt, S., Madsen, L., & Dzankovic, S. (2008). Objective ratings of relationship skills across multiple domains as predictors of marital satisfaction trajectories. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(3), 445–466. <https://doi.org/10.1177/0265407508090868>
- Laing, R. D., Phillipson, H., & Lee, A. R. (1966). *Interpersonal perception: A theory and a method of research*. Tavistock Publications.
- Levinger, G. (1966). Sources of marital dissatisfaction among applicants for divorce. *American Journal of Orthopsychiatry*, 36(5), 803–807. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1966.tb02407.x>
- Litzinger, S., & Gordon, K. C. (2005). Exploring Relationships Among Communication, Sexual Satisfaction, and Marital Satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 31(5), 409–424. <https://doi.org/10.1080/00926230591006719>
- Livsey, C. (1981). Marital fights over relatives. *Medical Aspects of Human Sexuality*, 15, 82–88.
- Mark, K. P., Janssen, E., & Milhausen, R. R. (2011). Infidelity in heterosexual couples: Demographic, interpersonal, and personality-related predictors of extradyadic sex. *Archives of sexual behavior*, 40, 971–982. <https://doi.org/10.1007/s10508-011-9771-z>
- Markman, H. J., & Hahlweg, K. (1993). The prediction and prevention of marital distress: An international perspective. *Clinical Psychology Review*, 13(1), 29–43. [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(93\)90006-8](https://doi.org/10.1016/0272-7358(93)90006-8)
- Markman, H. J., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Ragan, E. P., & Whitton, S. W. (2010). The premarital communication roots of marital distress and divorce: The first five years of marriage. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 289–298. <https://doi.org/10.1037/a0019481>
- Marks, L. D., Hopkins, K., Chaney, C., Monroe, P. A., Nesteruk, O., & Sasser, D. D. (2008). Together, we are strong: a qualitative study of happy, enduring African American Marriages. *Family Relations*, 57, 172–185. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2008.00492.x>
- Martins, A., Pereira, M., Andrade, R., Dattilio, F. M., Narciso, I., & Canavarro, M. C. (2016). Infidelity in dating relationships: Gender-specific correlates of face-to-face and online

- extradyadic involvement. *Archives of Sexual Behavior*, 45, 193-205. <https://doi.org/10.1007/s10508-015-0576-3>
- McHale, S. M., & Huston, T. L. (1985). The effect of the transition to parenthood on the marriage relationship: A longitudinal study. *Journal of Family Issues*, 6(4), 409-433. <https://doi.org/10.1177/019251385006004002>
- McNulty, J. K., & Widman, L. (2014). Sexual narcissism and infidelity in early marriage. *Archives of sexual behavior*, 43, 1315-1325. <https://doi.org/10.1007/s10508-014-0282-6>
- Meder, M., & Gültekin, M. (2012). Türkiye’de 2001-2009 Yılları Arasındaki Boşanma Eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2012 Güz (17), 149-164
- Mickelson, K. D., Claffey, S. T., & Williams, S. L. (2006). The Moderating Role of Gender and Gender Role Attitudes on the Link Between Spousal Support and Marital Quality. *Sex Roles*, 55(1-2), 73–82. <https://doi.org/10.1007/s11199-006-9061-8>
- Miller, R. B., Yorgason, J. B., Sandberg, J. G., & White, M. B. (2003). Problems that couples bring to therapy: A view across the family life cycle. *The American Journal of Family Therapy*, 31(5), 395-407. <https://doi.org/10.1080/01926180390223950>
- Mişe, M. A. (2015). *Boşanmanın sosyo-psikolojik ve dini sebepleri ve sonuçları üzerine sosyolojik bir araştırma (Uşak ili örneği)* (Publication No. 209327) [Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez.
- Mitnick, D. M., Heyman, R. E., Slep, A. M. S., Giresi, J., & Shanley, J. E. (2021). Impact of expectation violation on relationship satisfaction across the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*. <https://doi.org/10.1037/fam0000870>
- Munsch, C. L. (2015). Her support, his support: Money, masculinity, and marital infidelity. *American Sociological Review*, 80(3), 469-495. <https://doi.org/10.1177/0003122415579989>
- Neff, L. A., & Karney, B. R. (2007). Stress crossover in newlywed marriage: A longitudinal and dyadic perspective. *Journal of Marriage and Family*, 69, 594–607. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00394.x>
- South, S. C., & Krueger, R. F. (2013). Marital satisfaction and physical health: Evidence for an orchid effect. *Psychological Science*, 24, 373–378. <https://doi.org/10.1177/0956797612453116>
- Niehuis, S., Reifman, A., Feng, D., & Huston, T. L. (2014). Courtship Progression Rate and Declines in Expressed Affection Early in Marriage. *Journal of Family Issues*, 37(8), 1074–1100. <https://doi.org/10.1177/0192513X14540159>
- Ogwohkhademhe, M., & Ishola, C. A. (2013). Factors responsible for extramarital affairs as perceived by married adults in Lagos, Nigeria. *Problems of Psychology in the 21st Century*, 6, 37-46.
- Oral E., A., Binici, S. A., Büyükçelik, D., Yazar, Ö. H. (1997). KRİZ OLGULARINDA AİLE İÇİNDE YAŞANAN ŞİDDET. *Kriz Dergisi*, 5(2). https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000012
- Oruç, E. S. ve Kurt, A. (2009). Erzurum ve Bursa müftülüklerine 2005-2008 yıllarında gelen sorular ışığında kadınların boşanma talebinin nedenleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 299-325.
- Overall, N. C., & McNulty, J. K. (2017). What type of communication during conflict is beneficial for intimate relationships?. *Current opinion in psychology*, 13, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.03.002>
- Özabacı, N., Gamsız, Ö., Biçen, B. Ş., Altınok, A., Dursun, A., Sandıkçı, Ç., Altunbaş, T. ve Ağcagil, Y. (2015). Boşanmış kadınların umutsuzluk düzeyleri ve sosyal destek alma durumları. *Journal of Human Sciences*, 12 (1), 436-479.

- Özügürlü, Kurban (2006). “Karı Koca İlişkilerinden Doğan Sorunlar”. H. Yavuzer (Eds.), *Ana- Baba Okulu* (12. baskı, 201-219). Remzi Kitabevi.
- Papp, L.M., Cummings, E.M., & Goeke-Morey, M.C. (2009). For richer, for poorer: Money as a topic of marital conflict in the home. *Family Relations*, 58, 91-103. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2008.00537.x>
- Papp, L. M., & Witt, N. L. (2010). Romantic partners' individual coping strategies and dyadic coping: Implications for relationship functioning. *Journal of Family Psychology*, 24(5), 551–559. <https://doi.org/10.1037/a0020836>
- Previti, D., & Amato, P. R. (2004). Is infidelity a cause or a consequence of poor marital quality?. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(2), 217-230. <https://doi.org/10.1177/0265407504041384>
- Prins, K. S., Buunk, B. P., & VanYperen, N. W. (1993). Equity, normative disapproval and extramarital relationships. *Journal of Social and Personal relationships*, 10(1), 39-53. <https://doi.org/10.1177/0265407593101003>
- Rehman, U. S., & Holtzworth-Munroe, A. (2007). A cross-cultural examination of the relation of marital communication behavior to marital satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 21(4), 759–763. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.4.759>
- Risch, G. S., Riley, L. A., & Lawler, M. G. (2003). Problematic issues in the early years of marriage: Content for premarital education. *Journal of Psychology and Theology*, 31(3), 253-269.
- Robles, T. F., Slatcher, R. B., Trombello, J. M., & McGinn, M. M. (2014). Marital quality and health: a meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 140(1), 140. <https://doi.org/10.1037/a0031859>
- Sağlam, M. ve Aylaz, R. (2017). Çeşitli değişkenler açısından boşanmış bireylerin özellikleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (51), 584-590. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1793>
- Samadaee-Gelekholaee, K., McCarthy, B. W., Khalilian, A., Hamzehgardeshi, Z., Peyvandi, S., Elyasi, F., & Shahidi, M. (2016). Factors associated with marital satisfaction in infertile couple: A comprehensive literature review. *Global journal of health science*, 8(5), 96. <https://doi.org/10.5539/gjhs.v8n5p96>
- Sancaklı, D. (2014). *Boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantıları* (Publication No. 370349) [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Tez.
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2002). Finding the Findings in Qualitative Studies. *Journal of Nursing Scholarship*, 34(3), 213–219. <https://doi:10.1111/j.1547-5069>
- Sarkisian, N., & Gerstel, N. (2004). Kin support among Blacks and Whites: Race and family organization. *American Sociological Review*, 69(6), 812-837. <https://doi.org/10.1177/000312240406900604>
- Scott, S. B., Parsons, A., Post, K. M., Stanley, S. M., Markman, H. J., & Rhoades, G. K. (2017). Changes in the sexual relationship and relationship adjustment precede extradyadic sexual involvement. *Archives of sexual behavior*, 46, 395-406. <https://doi.org/10.1007/s10508-016-0797-0>
- Scott, S. B., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Allen, E. S., & Markman, H. J. (2013). Reasons for divorce and recollections of premarital intervention: Implications for improving relationship education. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 2(2), 131. <https://doi.org/10.1037/a0032025>
- Seltzer, J. A. (2000). Families Formed Outside of Marriage. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1247–1268. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01247.x>

- Serovich, J., & Price, S. (1994). In-law relationships: A role theory perspective. *International Journal of Sociology of the Family*, 24, 127–146.
- Shackelford, T. K., Besser, A. and Goetz, A. T. (2008). Personality, Marital Satisfaction, and Probability of Marital Infidelity, *Individual Differences Research*, 6(1): 13-25.
- Shafer, K., Jensen, T. M., & Larson, J. H. (2014). Relationship effort, satisfaction, and stability: Differences across union type. *Journal of Marital and Family Therapy*, 40(2), 212–232. <https://doi.org/10.1111/jmft.12007>
- Silverstein, J. (1990). The problem with in-laws. *Journal of Family Therapy*, 14, 399–412. <https://doi.org/10.1046/j..1992.00469.x>
- Soleimani, R., Ahmadi, R., & Yosefnezhad, A. (2017). Health consequences of intimate partner violence against married women: a population-based study in northern Iran. *Psychology, health & medicine*, 22(7), 845-850. <https://doi.org/10.1080/13548506.2016.1263755>
- Soylu, Y., & Kağmıcı, D. Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43), 44-54.
- Stanley, S. M., Markman, H. J., & Whitton, S. W. (2002). Communication, conflict, and commitment: Insights on the foundations of relationship success from a national survey. *Family process*, 41(4), 659-675. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2002.00659.x>
- Štifter, A., Mihalj, M., Rajhvajn Bulat, L., & Vuković, S. (2016). DIVORCE REASONS AS DETERMINANTS OF PARENTAL CARE AGREEMENT. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(2), 275-297. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v23i2.75>
- Stith, S. M., Green, N. M., Smith, D. B., & Ward, D. B. (2008). Marital satisfaction and marital discord as risk markers for intimate partner violence: A meta-analytic review. *Journal of Family Violence*, 23(3), 149–160. <https://doi.org/10.1007/s10896-007-9137-4>
- Storaasli, R. D., & Markman, H. J. (1990). Relationship problems in the early stages of marriage: A longitudinal investigation. *Journal of Family Psychology*, 4(1), 80–98. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.4.1.80>
- Sucu, İ. (2007). *Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri (Sakarya İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sullivan, K. T., & Davila, J. (2010). *Support processes in intimate relationships*. Oxford.
- Şendil, G. ve Kızıldağ, Ö. (2005). *Evlilik çatışması ve çocuk* (1. baskı, s.118). Morpa Kültür Yayınları.
- Şenyuva, G., & Yavuz, F. (2009). Fiziksel şiddet olgularında travma sonrası stres bozukluğunun değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 23(1), 1-14.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ATHGM). (2011). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011*. Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 02, İstanbul: Çizge Yayıncılık
- Tarhanacı, M. (2017). Boşanma Avukatlarının Anlatısıyla Trabzon’da Aile ve Boşanma Olgusu, *İmgelem*, 1(1): 89-120.
- Taş, E. (2014). EVLİLİK GÖÇÜYLE TÜRKİYE’DEN BELÇİKA’YA GELEN GELİNLER VE BOŞANMA SORUNU. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* (20), 217-235.
- Tav, A. Ş., Gültekin, B. K., & Arpacıoğlu, B. S. (2018). Aile içi fiziksel şiddete maruz kalmış evli kadınlarda klinik özellikler, çiftlerarası uyum ve cinsel yaşam kalitesi. *Klinik Psikiyatri*, 21, 254-260.

- Tellioğlu, P., & Özdemir, H. (2018). Kırsal kesimde yaşayan evli kadınların aile işlevlerinin evlilik uyumuna etkisi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 127-140.
- The Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD) (2019). Family Database. Retrieved from <https://www.oecd.org/els/family/database.htm> 27.03.2024
- Tenny, S., Brannan, J. M., & Brannan, G. D. (2017). *Qualitative study*. Europe PMC.
- Terry, Trisha Marie, "In-laws and marital relationships" (2001). *Theses Digitization Project*. 2263. <https://scholarworks.lib.csusb.edu/etd-project/2263>
- Toplu-Demirtaş, E., & Fincham, F. D. (2018). Dating infidelity in Turkish couples: The role of attitudes and Intentions. *The Journal of Sex Research*, 55(2), 252-262. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1365110>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. Retrieved from <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-Istatistikleri-2023-53707#:~:text=Bin%20n%C3%BCfus%20ba%C5%9F%C4%B1na%20d%C3%BC%C5%9Fen%20evlenme,binde%206%2C63%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.&text=Bo%C5%9Fan%20%C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,binde%202%2C01%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti>
- TÜİK (2017). Aile Yapısı Araştırması, 2016. [Online] <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?jsessionid=412FZ1kVpNL8JhhkfQtRLqmnJtJ6xk6sGXGwbChqTR9N0LY1K1bp!1813643467?id=21869> [Erişim Tarihi: 14.05.2020]
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 574-583. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00574.x>
- Timothy-Springer, R., & Johnson, E. J. (2018). Qualitative study on the experiences of married couples. *Journal of human behavior in the social environment*, 28(7), 889-902. <https://doi.org/10.1080/10911359.2018.1467291>
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler, Ankara.
- Uçan, Ö. (2007). Boşanma sürecinde kriz merkezine başvuran kadınların retrospektif olarak değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10(1), 38-45.
- Uçar, O. (2011). *İzmir aile mahkemelerinde boşanma davası görülen kadınların eş şiddetine maruz kalma durumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı, İzmir
- Uğur, S. B. (2014). Günümüzde Kadının Boşanma Deneyimleri: Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 4(2), 293-326.
- Uyar, Sezai (1999). *Boşanmış Bireylerin Evlilik Sürecine ve Bugüne İlişkin Psikolojik Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları.
- Uzunoğlu, N. (2016). *Türkiyede boşanma nedenleri: Bolu ili örneği* (Publication No. 447782) [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Tez.
- Van Damme, M., & Dykstra, P. (2018). Spousal resources and relationship quality in eight European countries. *Community, Work & Family*, 21(5), 541-563. <https://doi.org/10.1080/13668803.2018.1526776>
- Vu, T. T. (2021). Love, affection and intimacy in marriage of young people in Vietnam. *Asian Studies Review*, 45(1), 100-116. <https://doi.org/10.1080/10357823.2020.1798873>
- Yorgason, J. B., Sandberg, J. G., & White, M. B. (2003). Problems that couples bring to therapy: A view across the family life cycle. *The American Journal of Family Therapy*, 31, 395-407. <https://doi.org/10.1080/01926180390223950>

- Yüksel-Kaptanoğlu, İ., Cavlin, A., & Ergocmen, B. A. (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İç Şiddet Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi.
- Waldemar, J. O. C. (2008). Terapia de casal [Couple therapy]. A. V. Cordioli (Ed.), *Psicoterapias: Abordagens atuais* (3. baskı, s.246–262). Artmed.
- Whisman, M. A., Dixon, A. E., & Johnson, B. (1997). Therapists' perspectives of couple problems and treatment issues in couple therapy. *Journal of Family Psychology*, 11(3), 361–366. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.11.3.361>
- Whisman, M. A., & Snyder, D. K. (2007). Sexual infidelity in a national survey of American women: Differences in prevalence and correlates as a function of method of assessment. *Journal of Family Psychology*, 21(2), 147–154. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.2.147>
- Wiederman, M. W. (1997). Extramarital sex: Prevalence and correlates in a national survey. *Journal of Sex Research*, 34(2), 167–174. <https://doi.org/10.1080/00224499709551881>
- Williamson, H. C., Nguyen, T. P., Bradbury, T. N., & Karney, B. R. (2016). Are problems that contribute to divorce present at the start of marriage, or do they emerge over time? *Journal of Social and Personal Relationships*, 33(8), 1120–1134. <https://doi.org/10.1177/0265407515617705>
- World Health Organization. (2013). Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. World Health Organization.

Extended Abstract

In the first quarter of the 21st century, an increase in rough divorce rates has been observed in both national and international publications. Rough divorce rates per 1,000 people worldwide have shown an increasing trend over approximately half a century. This trend is also observed in Turkey, with crude divorce rates increasing compared to the last 22 years. This increase indicates the need to understand the relationship problems experienced by spouses during marriage. This research aims to understand the relationship problems experienced by divorced individuals during their marriage and to reveal the factors affecting these relationships. The study of relationship problems in married couples is crucial for several reasons. Firstly, long-term romantic relationships, such as marriage, are among the most important matters in adults' lives. These relationships have the power to produce significant consequences for physical and psychological health. Secondly, understanding these problems can provide insights into the factors that lead to divorce, which can inform preventive measures and interventions. Lastly, by examining the experiences of divorced individuals, we can gain a deeper understanding of the challenges faced in marriages, which can contribute to improving couple counseling and therapy approaches. The study employed a qualitative research methodology using in-depth interviews with 18 divorced individuals (8 men and 10 women) who had been married for at least one year. Data were analyzed using descriptive analysis. The findings revealed several key themes related to relationship problems experienced by participants during their marriages: Emotional relationship problems including lack of moral and material support, lack of care/value and chronic restlessness, communication problems consisting of lack of communication and unhealthy communication patterns, problems shaped around children, failure to fulfill responsibilities, interference of other people in the relationship, physical and psychological violence and being cheated. The research findings were discussed by comparing them with other studies in the literature, focusing on each main theme and its sub-themes. Emotional relationship problems included three sub-themes: Lack of material and moral support, feeling being not cared/valued and not being understood especially including emotional contexts and experiencing chronic unrest. Lack of material and moral support was frequently cited by participants as a significant factor in their marital dissatisfaction. This aligns with previous research that emphasizes the importance of spousal support in marital satisfaction. Studies have shown that perceived partner support is associated with relationship satisfaction and that the adequacy of support, especially during stressful times, can significantly predict marital satisfaction. Under the heading of emotional problems, another situation where individuals experience problems is not being valued by their ex-spouses and not being

understood, including in an emotional context. Participants often expressed that their ex-spouses did not show them enough love and attention or failed to understand their emotional needs. This finding is consistent with previous studies that have found a lack of understanding and care/value to be associated with lower marital quality and higher divorce rates. Chronic unrest, characterized by constant conflicts and a tense home environment, was reported by many participants. This aligns with research indicating that high levels of conflict and negative interactions are predictive of lower marital satisfaction and higher likelihood of divorce. Communication problems comprised two sub-themes: Unhealthy communication and inability to communicate. Unhealthy communication patterns, such as criticism, not speaking as adult people, or fighting were frequently reported by participants. This finding is consistent with extensive research on marital communication, which has consistently shown that negative communication patterns are strongly associated with marital dissatisfaction and instability. The inability to communicate effectively was also a significant issue. Many participants reported periods of silence or avoidance of important discussions. This aligns with research showing that avoidance of communication can lead to the accumulation of unresolved issues and decreased marital satisfaction. The presence of children affected relationships in various ways, including changing dynamics, influencing divorce decisions, and sometimes being seen as a reason to maintain the marriage. Many participants reported a decline in marital satisfaction after having children, which is consistent with some studies showing a decrease in relationship quality during the transition to parenthood. However, it's important to note that other research has found positive effects of children on marriage, highlighting the complex nature of this factor. The presence of children also sometimes acted as a deterrent to divorce, which aligns with research showing that couples with children often delay or reconsider divorce due to concerns about the impact on their children. Failure to fulfill one's part of the responsibilities of marriage, thus placing more burden on the other, and also not understanding the seriousness of married life, i.e. being officially married but not living the important aspects of married life (such as not spending enough time at home) were seen as problems experienced during marriage. In parallel with this finding in the literature, it has been observed that the existence of a lack of responsibility harms the marriage, but if the opposite is in the case, the marriage is improved. The effect of other people on the relationship, particularly the interference of family members, especially in-laws, was often cited as a source of marital problems. Participants reported various forms of interference, ranging from unsolicited advice to direct involvement in decision-making processes within the marriage. This external influence often created tension between spouses, with some participants feeling that their partner prioritized their family of origin over the marital relationship. These findings are consistent with studies that have identified in-law relationships as a significant source of stress for many couples. Research has shown that boundaries issues with extended family can lead to decreased marital satisfaction and increased conflict between spouses. However, it's important to note that family involvement can also be positive, providing support and resources to the couple, highlighting the complex nature of these relationships. According to the participants, experiencing psychological and physical violence changes their perspectives on marriage. Participants' marital quality decreases as a result of being subjected to psychological, such as being insulted, ridiculed and offended, or direct physical violence as also found in the literature. Infidelity emerged as a particularly damaging factor in marital relationships. Participants who experienced infidelity described it as a pivotal event that fundamentally altered their perception of their spouse and the marriage. The discovery of infidelity often led to a profound sense of betrayal, loss of trust, and questioning of the entire relationship history. Some participants reported attempting to reconcile after infidelity but described ongoing struggles with trust and intimacy. This aligns with research showing that infidelity is one of the most challenging issues for couples to overcome and is strongly associated with decreased marital satisfaction and increased likelihood of divorce. In conclusion, this study reveals the multidimensional and complex nature of relationship problems between spouses. The findings can inform marriage and family counseling practices, helping professionals to better understand and address the issues faced by couples. The research also highlights the importance of early detection and intervention in marital problems. Limitations of the study include its qualitative nature, which limits generalizability, and the focus on only divorced individuals, which may present a biased view of marital problems. Future research could benefit from including perspectives from both divorced and married individuals and incorporating quantitative methods for a more comprehensive understanding. Future areas of

research could include exploring preventive measures to address these relationship problems and examining how couples can strengthen their relationships, by continuing to explore these areas, we can work towards developing more effective strategies to support healthy and fulfilling marital relationships.